

Militaire Spectator.

De MILITAIRE SPECTATOR verschijnt maandelijks, in Nos. van 3 vellen druks; zoodat de Jaargang uit 36 vellen druks, (behalve de bijvoegsels, die gratis geleverd worden) bestaat, en voor f 6,25, uitgenomen de platen en kaarten, welke afzonderlijk betaald worden, aan de respectieve geabonneerden wordt afgeleverd.

Men abonneert zich bij alle Post-Directeuren en Boekhandelaren door het geheele Koninkrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden vrachtwijz aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, of aan den Directeur, den 1sten luitenant VAN RIJNEVELD, van de rijdende artillerie, te Breda, met het opschrift: voor den Militairen Spectator.

DE PARTIJGANGERS

IN DEN ZEVENJARIGEN OORLOG

OF

DE OPGELIGTE RENBODEN.

(Vervolg van N^o. 4, en slot.)

TWEEDE AFDEELING.

Naauwelijks was de gelukkig volbragte, stoute onderneming bij het geheele leger bekend geworden, en op nieuw de algemeene opmerkzaamheid op *Emmerich* gevestigd, toen het toeval — juist op het oogenblik dat hij, na een driedaagsch verblijf aan het hoofd-kwartier, naar zijn korps wilde vertrekken — hem weder tot een soortgelijk, niet minder haghelijk, waagstuk riep.

Tegen den avond, terwijl *Emmerich* juist bezig was om zich reisvaardig te maken, trad de overste *Bauer*, generaal-kwartiermeester van het leger (wien wij de heerlijke plans van deszelfs krijgs-verrigtingen danken), bij hem in het vertrek. Na de eerste pligtplegingen maakte de genoemde overste hem bekend, dat de onvermoeide en werkzame graaf *van der Lippe-Buckeburg*, op eene geheimzinnige wijze, het bericht had ontvangen, dat de directeur-generaal van de veld-post gereed stond, om met een aantal dépêches uit het Fransche hoofdkwartier naar Parijs te vertrekken. Het was te vooronderstellen, dat deze dépêches hoogstgewichtige bijzonderheden moesten behelzen, daar de keus van den, door zijne wakkerheid bekenden postmeester-generaal, en de toevoeging van een sterk detachement ter zijner dekking, dit vermoeden meerderen grond bijzette. Het opligten van den vorige renbode had, wel is waar, de waakzaamheid bij de vijandelijke troepen doen toenemen, en dus aanleiding gegeven om meerdere voorzorgen tegen list en overval te treffen; doch het liet zich daartegen ook uit deze zorgvuldige maatregelen aanzien, dat de over te brengen papieren van gewigt moesten zijn. Hoezeer de overste alle moeilijkheden en zwarigheden, aan het onderscheppen

dier papieren verbonden, zeer goed inzag, zoo moest hij echter met den opgenoemden graaf instemmen omtrent de noodzakelijkheid om die opligting te beproeven. Ook de hertog had ten dien opzigte denzelfden wensch te kennen gegeven; en alle drie waren zij overeen gekomen, dat *Emmerich* moest beschouwd worden als den eenigen man te zijn, in staat om eene zoodanige onderneming, welke aan het onmogelijke grensde, tot een gelukkig einde te brengen. Breedvoerig weidde de overste uit over den roem welken het welslagen dier onderneming *Emmerich* zoude kunnen aanbrenge, en over de erkentenis die hij van het geheele geallieerde leger en van zijnen veldheer in het bijzonder zoude kunnen inoogsten.

Steeds aangevuurd door de begeerte naar roem, en gevoellende dat hij zich aan die vlejende opdracht niet zoude kunnen onttrekken, nam *Emmerich* den voorslag, na een oogenblik bedenken, aan. Zijne aangeborene geestkracht en zijne plaatsen-terrein-kennis tot raadsman nemende, verhief hij zich ook zeer spoedig boven alle bedenkingen omtrent het gevaarvolle dier onderneming.

Emmerich zag echter wel in, dat deze onderneming niet door list alleen zoude kunnen slagen, en dat hij derhalve eenen talrijken troep zoude noodig hebben om het Fransche geleide te overmeesteren. Hiertoe werd hem een nieuw detachement toegestaan, hetwelk hij, met gelijke zorg als de voorgaande keer, uit de talrijke vrijwilligers koos, die zich immer om strijd aanboden, wanneer de wakkere, door vele gelukkige ondernemingen bekende ritmeester *Emmerich* hen tot eenen riddertogt opriep. Zijn detachement was dan ook weldra voltallig, zamengesteld uit vertrouwde dappere flinke ruiters, die sabel en schiet-geweer even goed wisten te gebruiken. Alle waren goed bereden, en, even als het vorige detachement, van witte ruiter-mantels voorzien.

Onmiddellijk na het zamentrekken van dit detachement, ging hij met de grootste geheimhouding tegen het aanbreken van den nacht op marsch. Het vorige detachement was op eene zekere plaats bescheiden, naar welke men zich aanvankelijk rigtete, en met welke men zich dan ook op de bepaalde plaats vereenigde. Manschappen en paarden waren sedert den

laatsten togt uitgerust, en door het gelukkig slagen der vorige onderneming, vol moed en begeerte naar nieuwe waagstukken. Vrolijk jubelden zij hunnen geachten aanvoerder en de aankomende krijgsmakkers tegen. Ook *Emmerich* was verheugd zijne vorige gezellen weder te zien, terwijl hij in hunne terrein- en plaats-kennis op den eersten kruistogt opgedaan, een groote hulp voor de tegenwoordige onderneming verwachten kon.

Met dezelfde behendigheid als de vorige maal was *Emmerich* met zijnen troep onbemerkt door de Fransche voorposten geslopen, en zijne terrein-kennis te baat nemende, had hij den troep langs omwegen en door nacht-marschen in de nabijheid der plaats gevoerd, welke hij tot de uitvoering der onderneming had uitgekozen.

Onze ritmeester had reeds onderweg de zekerheid bekomen, dat de postmeester-generaal denzelfden weg zoude volgen, op welken de vorige renboden waren opgeligt. Op de ligtzinnigheid der Franschen afgaande, kwam *Emmerich* nu op het denkbeeld, om zijn vorig aanvalspunt ook weder voor deze onderneming uit te kiezen; daar het zeer menschkundige denkbeeld bij hem opkwam, dat nu de luchtige Franschen vooral daar geen onraad zouden duchten.

Het uitlokkende dezer overweging, vermeerderde nog zeer door de voordeelen der plaatsgesteldheid, vooral door de boschachtige streek in de nabijheid van den grooten weg, aan de eene zijde besloten door den nabijstreamenden Kinzig.

Voor het leggen van hinderlagen was dit terrein dan ook bijzonder geschikt. Dien ten gevolge had *Emmerich* zijnen laatsten marsch zoodanig geregeld, dat hij met het aanbreken van den dag in de nabijheid kwam der plaats, waar hij bij de vorige onderneming zoo gelukkig geslaagd was in het oplichten der renboden. Dadelijk verdeelde hij aan zijne ondergeschikten de verschillende rollen die zij te vervullen zouden hebben. Het geheele detachement werd in onderscheidene kleine afdeelingen verdeeld. Elk van deze afdeelingen kreeg eenen aanvoerder, die wist wat hij op de vooraf bepaalde sein-teekens te doen had. Deze kregen daarenboven de aanwijzing, om zich met hunne manschappen ver genoeg van den boschrand verwijderd te houden, ten einde niet door de Fransche flankeurs — indien al door den bevelhebber van het geleide deze destijds veelal verwaarloosde voorzorg gebruikt werd — ontdekt te worden.

Zoodra deze afdeelingen op de aangewezenen plaatsen waren aangekomen, stegen de manschappen af, doch hielden zich gereed om weder dadelijk te paard te kunnen stijgen. Drie dezer afdeelingen werden zoodanig opgesteld, dat zij even ver van elkander geplaatst waren, en op eenen zoodanigen afstand dat zij elkander door teekens konden waarschuwen. Deze waren voor den eersten aanval bestemd. *Emmerich* wees aan den

aanvoerder van elk dezer afdeelingen de rigting aan, langs welke zij het Fransche geleide moesten aanvallen, zooals hij ook aan die der overige afdeelingen de rigting deed opmerken langs welke zij den aanval zouden hebben te ondersteunen. De middelste afdeeling moest zich snel op den postmeester werpen, de brieven vermeesteren en medevoeren, terwijl de beide anderen het hoofd en het achterste gedeelte van het geleide aanvallen en aan hetzelfde elken uitweg moesten afsnijden.

Bewust van de talrijkheid van het vijandelijk geleide, doch tevens onderrigt dat het alleen uit ruitery bestond, oordeelde *Emmerich* dat hij, bij de minste opoffering, zich alleen door verrassing en schrandere beschikkingen de overwinning zoude kunnen verzekeren. Hij koos dan ook nog uit zijne jagers tien der beste schutters, welke, hunne paarden bij de reserveafdeeling achterlatende, alsnu geplaatst werden aan den boschrand, op eene voordeelige schootswijdte van den weg. Deze kregen het bevel, om, zoodra de Franschen onder bereik gekomen waren, op een gegeven sein, elk zijnen man op het vizier te nemen, dadelijk te herladen, en na eene tweedemaal losgebrand te hebben, spoedig in het binnenste van het bosch terug te trekken, van de vooruitrukkende reserveafdeeling hunne paarden in ontvangst te nemen en zich bij deze aan te sluiten. Deze reserve was bestemd tot den aanval van dat gedeelte van het geleide dat den hardnekkigsten tegenstand bieden mogt.

Om tijd'g genoeg van de nadering des vijands onderrigt te wezen, had *Emmerich* twee zijner manschappen, volkomen met de landstreek bekend en met de landtaal gemeenzaam, met de medegenomene boeren-kleeding vermomd en van arbeiders-gereedschappen voorzien, den weg opgezonden. Deze ontvingen van hem het bevel, om zoodra zij het Fransche geleide ontwaarden terug te keeren, en daarvan door een sein-teeken den eveneens uitgedoschten schildwacht aan den boschrand te verwittigen.

Emmerich had den geheelen voormiddag op de loer gestaan, en den weg, zoo verre hij met het gewapende oog zien kon, gadegeslagen. Even als zijne gezellen stond hij, in gespannene verwachting, met ongeduld de aankomst van den Franschen postmeester-generaal verwachtende. Onderscheidene rijtuigen met reizigers, vrachtkarren, enkele officieren, voetgangers, enz., trokken heen en weder over den weg, zoo het bleek geen onraad duchtende. *Emmerich* had zeer streng bevolen om deze ongestoord te laten trekken.

Het Fransche geleide des morgens vroegtijdig op marsch gaan, had reeds verscheidene mijlen op den grooten weg van Fulda naar Frankfort afgelegd, en naderde nu de plaats waar het dacht te overnachten. Naarmate het zich meer en meer van de linie der wederzijdsche voorposten verwijderde, nam de onbezorgdheid, het Fransche karakter zoozeer eigen, mer-

kelijk toe. De gerustheid waarmede de reizigers en vrachtkarren den weg vervolgden en welke het geleide van tijd tot tijd ontmoette, bragt niet weinig bij om die natuurlijke onbezorgdheid voedsel te geven. De berigten die de chef van het geleide van de aankomende reizigers had ingewonnen nopens de veiligheid van den weg, deden deze besluiten, te Wachtersbach aangekomen zijnde, om de helft van het geleide terug te zenden. Deze maatregel werd genomen: 1°. tot minder belemmering; 2°. om de troepen niet onnoodig te vermoeijen; 3°. omdat men de helft van het detachement voldoende sterk rekende tot dekking van den verderen togt. Na een kort verwijl te Wachtersbach werd de reize van daar naar Gelnhauzen voortgezet.

Weldra gaven de beide vermomde partijgangers, die zich met de herstelling van den weg schenen bezig te houden, het teeken, dat het verwacht wordende Fransche detachement in aantogt was. De schildwacht aan den bosch-rand bragt dit teeken aan *Emmerich* over, die nu van zijne zijde het afgesproken teeken van geeft acht! gaf. Spoedig waren zijne gezellen gereed, en alles wachtte in diepe stilte den vijand af, die aan eenen boschhoek op den weg zichtbaar werd. Het schenen roode dragonders van *d'Apchon* te zijn, terwijl men meende hun aantal op ruim een half eskadron te kunnen schatten. Vrij zorgeloos marcheerde deze troep, voorafgegaan door een paar flankeurs, waarop de voortroep volgde; daar achter marcheerden de gezamenlijke officieren, welke, het overigens in tweeën gedeelde, detachement vooraf gingen. Eenige pak-paarden, met valiezen beladen, werden geleid en marcheerden in het midden van het detachement.

Het was een sombere, winderige en buijige najaarsdag. De regen die nu en dan viel, was bij het verlaten van Wachtersbach toegenomen. Enkele zware windvlagen, afgewisseld door stortregens, hadden tot het nemen van lichamelijke voorzorgen aanleiding gegeven, en deden de Fransche ruiters zich diep in hunne mantels wikkelen. Hoezeer de weersgesteldheid en de langzame vervelende marsch niet zeer geschikt waren om de zoo beweegbare Fransche tongen los te maken, waren er toch eenige ruiters in gesprek. « Het moet hier omstreeks geweest zijn, dat de Hanoversche bosch-kleppers den renbode hebben weggesnapt. Zij hadden hunne zaken zoo stilletjes uitgevoerd, dat men op het vermoeden had moeten komen, dat de booze renbode met zijne geheele papieren-kraam had weggevoerd, zoo de erfprins van *Brunswyk* niet zoo beleefd ware geweest om den hertog *de Broglie* van de ware toedragt der zaken te onderrigten. Zulk eene handelwijze had men waarlijk van de ongelikte Duitschers niet kunnen verwachten. Intuschen was deze beleefdheid bijzonder geschikt om onzen maarschalk van spijt uit zijn vel te doen springen, dewijl de erf-

prins niet alleen al de nietsbeduidende bijzondere brieven, maar met eene waarlijk echte Fransche galanterie het peetgeschenk van den koning aan mevrouw de hertoginne had teruggezonden, doch juist de voornaamste papieren had behouden. Men moet echter bekennen, dat het een weinig onvergeeflijk is, zoo los en zorgeloos te werk te gaan, en niet, even zoo als thans, voor de overbrenging van zulke gewigtige zaken berekende personen te kiezen en door eene goede bedekking te doen vergezellen.» Dus sprak een aanzienlijk ruiter, in eene zwierige, half burgerlijke, half militaire kleeding, tot een' anderen nevens hem rijdende, van een deftig voorkomen. Deze laatste was de Keur-Beijersche gezant, welke zich uit het Fransche hoofd-kwartier naar Parijs begaf, en deze gelegenheid had te baat genomen, om dit gedeelte van het tooneel des oorlogs veilig te kunnen overtrekken. « Inderdaad heer directeur-generaal, » was zijn antwoord, « wij mogen thans, geloof ik, ons geluk wenschen zonder ontmoeting tot hier gekomen te zijn, en onzen togt zonder gevaar te kunnen voortzetten. De vijandelijke stroopers moeten dan ook weten, dat de laatst uitgevoerde streek te veel gerucht heeft gemaakt, om eenen nieuwen aanslag in deze streken te durven ondernemen. Morgen hoop ik met meer gemak en spoed mijne reis van Frankfurt in het mij wachtende rijtuig te kunnen voortzetten.» — « En ik voor mij, » dus mengde een jong dragonder-officier, bevelhebber van het geleide, zich in het gesprek, « zou niets liever wenschen dan dat eens eene bende van die brood-rotten het in de gedachte nam om in den weg te komen. Mijne brave dragonders zouden hen eene welkomst geven, waarvan hun de herinnering altijd zoude bijblijven en die ons te Parijs eer zou aandoen!»

De toenemende regen deed het gesprek afbreken en de heeren dieper zich in hunne mantels wikkelen. De dragonders reden stilzweigende voort, in twee rijen ter wederzijden van den weg. Met vrijen teugel stapten de vermagerde en naar rust hakende paarden voorwaarts, terwijl de ruiters, geen kwaad vermoedende, eveneens naar het nabijzijnd nacht-kwartier verlangden.

Zoo waren zij, met echte Fransche zorgeloosheid, gedachte-loos voortsletterende, juist op den voor den vorigen renbode zoo noodlottigen plek aangekomen. Ziedaar, onverwacht treft een schel doordringend gefluit, op denzelfden oogenblik in verschillende gedeelten van het bosch herhaald, hun oor. Door dit ongewoon geluid opgewekt, draait alles het hoofd derwaarts, doch vóór dat zij zich eenig denkbeeld daarvan konden vormen, kletteren reeds een aantal geweerschoten van uit den bosch-rand. Zwaar getroffen stort de kommandant van het geleide van het paard; gelijktijdig met hem zinken bijna alle officieren en onder-officieren en verscheidene dragonders dood

of gekwetst ter aarde. De paarden steigeren, strompelen, vallen en wentelen zich spartelend, dood of gewond in hun bloed. Ieder oogenblik vermeerdert het aantal der slagtoffers, die door het wistreffende lood geveld worden. Grenzenloos is de schrik, verbazing en verwarring! Geen bevelwoord kan de orde herstellen, daar alle, die iets te bevelen hadden, dood of zwaar gewond waren. In denzelfden oogenblik storten van onderscheidene kanten uit het bosch verschillende afdeelingen ruiters op de flank van het geleide, dat nu, voor, achter en in het midden gelijkelijk aangegrepen, van één gescheiden en verdeeld, niet weet werwaarts het zich keeren moet. Eer de dragonders zich van den mantel ontdaan en hun geweer konden grijpen, was reeds een groot gedeelte van het paard gehouwen. De hoofd-personen, zoo als de directeur der posterijen en de Beijersche gezant, door den midden-troep gevangen gemaakt, werden snel ter zijde in veilige bewaring gebragt. De tegenstand wordt allengskens zwakker, enkelen verdedigen zich echter nog wanhopend, doch nu snellen nieuwe troepen Pruisische huzaren en Hanoversche jagers van af de hoogten en van verschillende kanten uit het hout naar de kampplaats. Trompetten-geschal en hoorn-geklank van achter de hoogten en uit het bosch opgaande, doen de vreeze klimmen dat er nog meer versterking in aanmarsch is. De overblijvende Fransche dragonders, geheel verbluft en wegens het groote verlies door schrik bevangen, willen thans een goed heenkomen zoeken en zich door de vlugt redden, maar ook deze flikkering van hoop voor zelfbehoud was slechts kort. De Duitsche ruiters met hunne krachtvolle paarden hadden reeds elken uitweg, ook dien over de brug van den Kinzig afgesneden, terwijl zij de Fransche dragonders rusteloos met de kling aan de ribben zitten. Wat niet van het paard stort, laat het geweer zinken en geeft zich over. Na weinige minuten is het geheele geleide dood en gekwetst of gevangen genomen, zonder dat een enkele ontkomene het bericht van deszelfs lot kan overbrengen.

Emmerich liet nu onmiddellijk de onderschepte brieven, welke acht valiezen vulden, op vier der beste buitgemaakte paarden pakken, en maakte zich tot eenen onverwijlden en snellen terugtogt gereed. Dit was nu te noodzakelijker geworden, daar de laatste onderneming, door geweld uitgevoerd, onmisbaar zeer spoedig ruchtbaar zoude worden. *Emmerich* zag ook in, dat hij dien terugtogt niet snel en bedekt genoeg zoude kunnen uitvoeren, als hij de gemaakte krijgsgevangenen, waarvan vele gekwetst waren, en de buitgemaakte paarden bij zich behield. Hoe ongaarne krijgslieden ook afstand doen van hetgeen de oorlogskans hun toeschikt, zoo was dit echter hier noodzakelijk geworden. Deze overweging deed hem besluiten, om den directeur-generaal, de Beijersche gezant en de officieren te ontslaan, en op hun woord van eer van hen te

vorderen, zoowel voor zich als voor hunne ondergeschikten dat zij niet onmiddellijk tegen hem zouden dienen. Zij moesten daarbij de beloften afleggen, dat zij zich niet dan twee uren na het vertrek van den troep zich van daar zouden verwijderen. Gelijktijdig moesten zij beloven voor twee zwaar gewonde Duitschers even als voor hunne gekwetsten te zorgen, met vrije terugzending na hunne genezing (1). Deze voorwaarden liet *Emmerich* door allen teekenen, op lijsten die hij voor zulke gevallen altijd in gereedheid had. De gekwetsten werden in een naastbijgelegen huis gebragt en aan de zorg hunner kameraden overgelaten, terwijl de paarden die niet tot onmiddellijke dienst van het detachement konden verstrekken, verminkt en onbruikbaar werden gemaakt.

Middelerwijl was de duisternis gevallen, hetgeen tot sein van den terugtogt verstrekte. Met dezelfde schranderheid en met evenveel geluk bekroond, geleidde *Emmerich* zijne gezellen ongestoord door de Fransche voorposten, waarna hij de buit gemaakte papieren aan den hertog *Ferdinand*, te Wilhelmsthal, bij Kassel, deed toekomen. Het spreekt van zelve, dat Z. H. over deze zoo goed geslaagde onderneming niet weinig vreugde aan den dag legde.

Door deze beide met zoo veel moed en zeldzaam beleid volvoerde wapenfeiten, had *Emmerich* eenen hoogen roep van

(1) Onder de merkwaardigheden van dezen oorlog behoort, dat dezelve, vooral in dit gedeelte van Noord-Duitschland, door de geallieerden en de Franschen met eene loyaliteit werd gevoerd, die denzelve ook in dezen opzigt gunstig van de latere onderscheidt. Uitgenomen tusschen de Pruisen en Russen, wier ligte troepen de gruwzaamste verwoestingen aanrigteden, bestond er geene persoonlijke verbittering tusschen de volken. Ver van de barbaarsche behandeling der krijgsgevangenen, welke de officieren gelijk misdadigers in eenen kerker of op blokschepen jaren lang laat smachten, de gemeenen die door gebrek of afmatting niet kunnen volgen, meedogenloos doot vermoorden, heerschte hier algemeen het gebruik, om de eerste op hun woord van eer, van tot zekeren tijd of tot de uitwisseling toe, niet te dienen, terug te zenden, terwijl het verbreken daarvan hen met eene onuitwisschbare schande, zelfs bij het eigene leger, zou hebben gebrandmerkt. Wel is waar, de gemeenen werden, vooral door *Frederik*, onder zijne legerbenden gestoken, doch deze handelwijs, welke alleen de krijgsrede kan wettigen, was eigenlijk een overblijfsel uit den dertigjarigen oorlog. Deze wijze van handelen was destijds ook minder stootende dan zij thans zou zijn, daar de legers uit aangeworvene, veelal vreemde, soldaten bestonden, welke, geene vaderlandsliefde kennende, ook geene bijzondere gehechtheid voor hunne legers konden hebben, terwijl hun lot, bijna hetzelfde overal, het beste bij den overwinnaar was, die zij dan ook hoopswijs toestroomden.

zich doen uitgaan, terwijl een ieder zich beijverde aan dien jeugdigen krijgsman, in wiens boezem zulk eene groote heldenziel huisvestte, de ondubbelzinnigste blijken van hoogachting te bewijzen. De generaal *Freytag*, kommandant der Hanoversche jagers, en de erfprins *van Brunswyk* vooral, toonden hoe hoog zij zijne bekwaamheid, zijn' moed en zijner talenten voor den kleinen oorlog waardeerden. Beiden gebruikten *Emmerich* tot aan het einde van den oorlog als partijganger, terwijl zij hem menige moeilijke onderneming opdroegen.

In die betrekking onderscheidde *Emmerich* zich in den geheelen zevenjarigen oorlog, en meermalen was hij in de gelegenheid om zijne zeldzame bekwaamheid in het doordringen der vijandelijke linien aan den dag te leggen. Hij verkreeg dan ook daarin een zoodanig gemak, dat hij gedurende de jaren 1761 en 1762 niet minder dan elf malen door en achter des vijands-linien heen sloop en hem onberekenbare schade toebrengt, zonder zelf eenige verliezen te lijden.

Zoo was hij o. a., tijdens het gevecht van Johannisberg, in 1760, op het punt om uit eene hinderlaag te Vilbel, aan de Nied, een groot gedeelte der bagage-wagens van het Fransche leger weg te nemen. Zijne te groote drift en de vrees, dat, bij langer dralen, hem deze vangst mogt ontsnappen, deed hem tot eenen overijldden stap overgaan en te vroeg bevel tot den aanval geven. Dit was oorzaak dat hij door de huzaren en dragonders van *Constans* met overmagt en hevig aangegrepen werd, en zodoende den rijken buit zag ontsnappen.

Met geringe magt verrigtte hij steeds groote dingen. Zijne middelen waren snelheid, list, plaats- en menschen-kennis, strenge krijgstucht en goede behandeling van vriend en vijand. Dusdoende overrompelde hij het sterke burgslot Limburg, en nam verscheidene staf en andere officieren gevangen. In 1761 vorderde hij stoutweg in Korvey de betaling van 80,000 daalders achterstallige brandschatting. Bij die gelegenheid greep hij, met slechts 120 paarden, meer dan 6000 gewapende boeren, die hem wilden omsingelen, aan, dreef dezelve met groot verlies terug, en volvoerde zodoende de hem opgelegde taak even volkomen als gelukkig.

Maar bovenal merkwaardig is de togt, welke hij, op verlan-gen van den hertog *Ferdinand*, in den winter van 1761 met een detachement Freytagsche jagers te voet uitvoerde. Daar jaargetijde en grond-gesteldheid het verrigten van zoodanigen strooptogt met ruitery volstrekt onuitvoerbaar maakte, zoo aarzelde *Emmerich* ook geen oogenblik, om zich daartoe aan het hoofd van een troep uitgelezene voetknechten te laten gebruiken.

Terwijl het verbondene leger zich aan de Hubey bij Eimbeck bevond en de Franschen slechts drie mijlen van daar stonden, ging hij den 6den November op marsch door het Solingsche woud naar

Goslar, en bij Hoxter over de Wezer. Voorts naar Warburg, om aldaar door de vijandelijke voorposten-linie te dringen. Dit mislukte, daar hij, ontdekt zijnde, door de Chamboransche huzaren aangevallen werd, zich naar Lipstadt wendde en aldaar eenige dagen verblijven moest. Andermaal ging hij, nu des nachts, den Wezer bij Schwieert over, rigtte zich op Neuwied en wendde zich vervolgens naar Marburg, den grooten weg van Frankfort op Kassel volgende, en bereikte alzo de graafschappen van Wittgenstein en Berleburg. Het berigt dat de wederzijdsche legers de winter-kwartieren hadden betrokken, gaf hem tevens de zekerheid, dat hij zich te midden van het vijandelijke leger bevond, dat zijn toestand zeer hagchelijk en de terugtogt raadzaam was. Deze ondernam hij echter niet zonder den vijand alle mogelijke afbreuk te doen, zoowel door het opligten van verscheidene officieren, als het onderscheppen van renboden. Bij deze gelegenheid doodde hij vele remonte paarden van het Fransche leger, en verontruste op deze wijze alle wegen. Weinig scheelde het, of hij had zelfs den hertog *de Broglio* gevangen genomen, toen deze zijn hoofd-kwartier van Frankfort naar Kassel verplaatsende, zich op weg derwaarts begaf. *Emmerich* stond bij die gelegenheid tusschen Jasberg en Holzhausen in eene hinderlaag. De hertog moest hem hier langs den, in eene diepte voortloopenden weg op 150 passen voorbijgaan. Alleen zijn te talrijk geleide, dat uit 50 vooruit rijdende huzaren van Nassau bestond, terwijl hem de Schombergsche dragonders volgden, verhinderde *Emmerich* dit waagstuk te ondernemen.

Nu marcheerde hij over Ziegenhain en Homberg, ging bij Welsungen de Fulda op het ijs over, en rigtte zich op het met 10,000 man bezette Kassel, om in de nabijheid dezer stad de kernsnacht te Heiligenrode door te brengen. Daar ter plaatse ligte hij eenen commissaris-generaal in het huis van den geestelijke op. Zeer spoedig werd dit bekend, en deed van alle zijden Fransche troepen tegen hem aanrukken, welke hij nogtans met zijne gewone behendigheid wist te ontwijken. In weerwil van de diepe sneeuw ging hij van daar over Auschlack en Landwehrshagen — alwaar hij vier Fransche officieren uit het bed ligte — naar Spickershausen terug, ging daar den bevrozenen Fulda over en bereikte zodoende Wilhelmshausen. Vervolgens ging hij door het Rheinhardswoud bij Hoxter weder over de Wezer, trok door het Solinger woud, en bereikte van daar op den 6den Januarij Eimbeck, waar hij den generaal *Luckner* op de voorposten vond. Twee maanden had hij op dezen strooptogt doorgebracht. In het strenge jaargetij, door woeste streken, terwijl sneeuw en ijs den grond bedekten, had hij, geheel te voet, grootendeels des nachts marcherende, over eene groote oppervlakte overal schrik en verbazing verspreid; en daarbij het zeldzame geluk zijn geheel deta-

chement weder terug te voeren, zonder een man verloren of achtergelaten te hebben. Door dezen stouten togt had *Emmerich* op nieuw het bewijs geleverd dat het woord *onmogelyk* geenszins in het woordenboek van eenen waren partijganger behoeft voor te komen.

Met het eindigen van dezen gedenkwaardigen oorlog, deelde *Emmerich* met zijn korps in het lot der overige dappere vrijkorpsen, welke *Frederik II*, met eene niet te verontschuldiggende vergetelheid hunner diensten, ondankbaar afdankte, onder zijne troepen stak of aan het gebrek overliet. Diep getroffen en treurig nam *Emmerich* van zijne brave makkers afscheid en zeide den kriegsstand vaarwel. Van dit besluit was hij niet af te brengen, zelfs niet door de bijzondere onderscheiding welke koning *Frederik* hem bewees, die hem door den hertog *van Brunswyk* een eskadron kurassiers deed aanbieden. Ook later sprak de koning met veel onderscheiding van hem, en noemde hem altijd schertsende den Franschen brieven-besteller. *Emmerich* werd nu op zijn verzoek aangesteld tot adjunct-houtvester in Minden. Dezen post verloor hij echter na eenige jaren, daar hij, bij zijnen openhartigen militairen aard, in burgerlijke zaken rondborstiger dacht en schreef dan men onder een zoo volstrekt bewind wilde dulden.

Later voerde zijn lot hem naar Engeland, alwaar hij reeds door zijne vroegere daden zeer gunstig bij den toenmaligen hertog *van Cumberland* bekend stond. Dit was waarschijnlijk de oorzaak dat hij, bij het uitbreken van den Amerikaanschen oorlog, tot overste en chef van een vrijkorps werd benoemd. In die betrekking diende hij weder met de meeste onderscheiding in de Nieuwe Wereld, zoo als blijkt uit de verhalen van officieren welke dezen oorlog bijwoonden.

Verdere narigten omtrent dezen merkwaardigen man ontbreken ons. Alleen vinden wij nog eenmaal zijnen naam gemeld onder degenen, die in 1809, met den ridderlijken hertog *van Brunswyk*, *Schill*, *Dörenberg*, enz., eene welgemeende doch ontijdige en daardoor ongelukkige poging tot bevrijding van het Duitsche vaderland van de Fransche overheersching meenden te moeten wagen.

Wij bezitten van hem een belangrijk, schoon niet uitgebreid werk over den kleinen oorlog, onder den titel: *Emmerich the partisan of war, or the use of a corps of light troops to an army*, te Londen in 1789 gedrukt, waarvan twee vertalingen in het Hoogduitsch te Berlijn en te Dresden in 1791 verschenen zijn. Dit werkje bevat een aantal opmerkelijke voorbeelden uit zijne eigene ondervinding, en zijne oorspronkelijke denkbeelden over de inrigting van een korps ligte troepen.

PROEVE EENER VERHANDELING

OVER DE

STRATEN-GEVECHTEN.

(Vervolg van n^o. 3.)

III. HOOFDSTUK.

ALGEMEENE BESCHOUWINGEN EN AFGELEIDDE GEVOLGEN.

Men zal het welligt te gewaagd noemen, een onderwerp te behandelen, dat, naar ons beste weten, tot nog toe weinig of liever niet is behandeld geweest. De strengere criticus zal het misschien als roekeloos betitelen, zoodra hij den naam des schrijvers onder deze *Proeve* ontwaar wordt, of medelijdend de schouders ophalen, wanneer hij ziet dat de schrijver iemand is, die nog op de laagste trappen der militaire hiërarchie staat, en dus tot de zoogenaamde (voor de vergevorderde jaren van sommige zeer vlejend *prædicat*) klasse der *jonge officieren* behoort. Hoedanig dan ook deze stap moge beschouwd worden, de schrijver onderwerpt zich aan deze of gene critiek, wanneer hij slechts zijn doel bereikt, namelijk, om de aandacht van bevoegde schrijvers te trekken op dit hoogstgewigtige onderwerp. Reeds heeft hij daaromtrent eene voor hem niet geringe genoegdoening ontvangen, door de bijdrage in ons vorig nommer opgenomen, terwijl hij van andere kanten de vlejendste aanmoediging mogt verwerven, om zijnen arbeid niet alleen voort te zetten, maar ook het onderwerp over de straat-verdediging bij denzelfden aan te knoopen.

Wij hadden ons echter, voor alle gevallen, op eene strenge critiek voorbereid; zoowel van den kant van leeken (1) als ingewijden, en juist daarom zijn de beide vorige hoofdstukken, van geheel geschiedkundigen inhoud zijnde, als voor-

(1) Welligt vindt de volgende anecdote hier eene gepaste plaats.

Pater *Joseph*, biechtvader en geheimraad van koning *Lodewijk XIII*, gaf eens — bij eene beraadslaging over de voortzetting van den oorlog — met zijnen vinger op de kaart wijzende, de rigting aan, die de hertog *Bernhard van Saksen-Weimar* zou hebben te volgen. De koning lachte en gaf zijnen bijval over de strategische wijsheid van zijn gunsteling te kennen. De beroemde veldheer gaf echter droog weg tot antwoord: «Zeer goed, heer pater, doch uw vinger is geen brug over den Rijn, en de vestingen laten zich ook niet door de toppen der vingers overen.»

hoede gebezigd, waarop wij ons, in zekeren zin, kunnen en zullen beroepen.

Een bepaald denkbeeld om lessen uit te deelen, of het voor-nemen om gebiedender wijze te zeggen: « zoo en niet aldus moet gehandeld worden, » is verre van ons. Eene bloote ont-wikkeling onzer gevoelens — waaraan een klein deel on-dervinding echter niet geheel en al vreemd is — over dit on-derwerp, zij den lezere van dit Tijdschrift echt kameraad-schappelijk aangeboden.

In dien zin zal men het volgende dienen te beoordeelen. Als men ook hier of daar eene aanwijzing of toespeling op ge-beurde zaken moge vinden, dan gelieve men in aanmerking te nemen, dat de opsteller dezer verhandeling niet dan al te goed overtuigd is en door ondervinding weet, dat het oordeel-vellen *à posteriori* gemakkelijker valt, dan *à priori* te be-schikken. Alzoo niet uit bedilzuchtswille, maar uit het ver-langen voortspruitende om uit gebeurde zaken voordeelen voor de toekomst te trekken, zullen wellicht hier en daar toespelin-gen worden gemaakt.

Uit de behandeling van het onderhavige onderwerp, en de ver-deeling der beide vorige hoofdstukken, zal men reeds heb-ben opgemaakt, dat het hier niet te doen is, om den aanval tegen — door geregelde troepen bezette — groote steden te behandelen. Het bedwingen van eene in oproer geraakte stad, het smoren eener ontkiemende omwenteling, of het in de wieg verstikken van den oproer-hydra, is de taak die wij ter be-handeling hebben gekozen. Verder zal men reeds hebben op-gemerkt, dat dit onderwerp in twee hoofd-verdeelingen te splitsen is, namelijk in:

- 1°. Den aanval op eene muitende stad.
- 2°. Het bedwingen van oproerige bewoners eener groote stad door het aanwezige garnizoen.

De in de vorige hoofdstukken bijeenverzamelde voorbeelden, geven aanleiding om de, voor bovenaangeduide ver-deeling pas-sende maatregelen voor te stellen, door de eenigzins algemeene aanduiding:

- 1°. Niet vuren.
- 2°. Vuren en vooral — treffen.

Wanneer geestkracht en besluitvaardigheid de hoofd-vereischen zijn, die elken troepen-aanvoerder in den oorlog moet ken-schetsen, dan voorzeker worden deze eigenschappen nog ge-biedender gevergd bij hem, die geroepen wordt om eene ont-kiemende omwenteling te bedwingen.

Machiavel, in zijn berucht werk *Over de vorsten*, van hunne begaafdheden sprekende, deelt de regerende prins en in drie klassen. « Eenige, » zegt hij, « zien met eigen scherpen

blik dadelijk het juiste en beste. Dit zijn de voortreffe-lijken. Anderen zien het wanneer het hun wordt *aange-wezen*. Ook deze zijn vereeringswaardig. Weder anderen zien het nimmer, en van deze laatste soort valt niets te zeggen. Passen wij deze oordeelvellingen op veldheeren en krijgs-oversten, in het algemeen en voor ons geval in het bij-zonder, toe, dan voorzeker zullen wij niet vele voorbeelden ter aanwijzing vinden, en toch zijn er, zelfs in de mindere rangen der krijgs-oversten, die bij hunne ondernemingen het besluit en de uitvoering uit *een en hetzelfde stuk* weten te houwen. Dat de generaal *Whitelocke* en de maarschalk *Marmont* niet tot deze klassen behooren, zoude niet moei-lijk vallen te bewijzen. De Engelsche generaal sir *Samuel Auchmuty*, de Russische generaals *Kreutz*, *Davidoff*, *Rozen*, de Fransche generaal *de Bouillé* en de Fransche maar-schalk *Soult*, de Pruisische generaals *Blucher*, *von Bulow*, *von Oppen*, en vooral de Pruisische bevelhebber van het gar-nizoen te Aken (in 1830) zouden wellicht in die rangorde kun-nen opgenomen worden.

Haasten wij ons echter hierbij te voegen, dat het voor be-velvoerders van de hierbedoelde ondernemingen, hoogstmoei-lijk wordt, om naar de eer dier rangschikking te dingen, wan-neer hun vrije wil door bevelen van hooger hand wordt aan banden gelegd; of wanneer zij door omstandigheden, die even gebiedend op hunne wijze van *zien* en wijze van *doen* in-werken als hoogere voorschriften, genoodzaakt worden, om *zoo* en niet *dus* te handelen. En dan, boven en behalve het eigen-dom van de verhevenste hoedanigheden, moet ook het geluk en dikwerf het toeval medewerken, om den besten veldheer den braafsten bevelvoerder tot eenen gunstigen uitslag en tot het beoogde doel te voeren.

Daarom valt het zoo gemakkelijk, om met de volle kracht eener strenge kritiek op de aanvoerders van niet geslaagde ondernemingen neer te vallen, wanneer men buiten het bereik is geweest om de omstandigheden te beoordeelen, wanneer men de hoogere voorschriften of de bevelen niet kent of wil ken-nen, of wanneer men het toeval, het geluk en het onge-luk geheel buiten het veld der beoordeeling wil laten. Zoo lang een aanvoerder met de geluksgodinne aan de hand gaat, worden zijne gebreken voor uitspattingen van het vernuft ge-houden, en worden zelfs zijne overijlste stappen met bere-kende wijsheid bewonderd, terwijl men gelooft in alles den stempel van het genie waar te nemen. Wordt hij echter door het geluk op eene verraderlijke wijze verlaten, — ja dan kee-ren de kaarten, en de man dien men vroeger om zijn verstand, kunde en geestkracht bewonderde, wordt eensklaps een be-velvoerder van den gewonen stempel, zoo geen lagere plaats hem aangewezen wordt.

De beoordeeling van het gedrag eens op zich-zelf handelenden aanvoerder is aan minder zwaarigheden onderworpen, en voor ondernemingen van den aard als die, welke wij in de eerste categorie gesteld hebben, worden — naar ons inzien — zelfhandelende aanvoerders gebiedend vereischt. Eene onbepaalde volmagt en onafhankelijkheid in de wijze van uitvoering, moet den aanvoerder eener onderneming tegen eene muitende stad ten dienste staan. Dan kan hij het doel scherp in het oog vatten, en zijne middelen en werktuigen kiezen, en — in dat geval — is zijn doel reeds half bereikt.

Behalve de opgenoemde hoofd-hoedanigheden en eigenschappen, welke wij aan den aanvoerder eener hierbedoelde onderneming willen toedeelen, worden er nog andere vereischten gevorderd, namelijk: *middelen* en *werktuigen* voor de uitvoering. Onder de middelen zouden wij begrijpen: *geld*, *zware deur-beukers of storm-palen*, *zware bylen*, *Congrevische vuurpylen*, een voorraad van brandstoffen, en, behalve het gewone veld-geschut, eenig worp-geschut, en daarenboven een soort van worp-geschut dat wij later meer in het bijzonder zullen aanduiden. Onder de *werktuigen* rangschikken wij: goefende, den oorlog kennende, door waren krijgsmans-geest bezielde troepen, aangevoerd door officieren die alles veil hebben voor de eer van hunnen stand en voor het hoofd van den staat, die met onkreukbare trouw gehecht zijn aan de bestaande orde van zaken, en die slechts naar eene gelegenheid haken, om erkentelijk te wezen voor de aanmoediging, onderscheiding, voordeelen en weldaden vroeger deelachtig geworden. Nieuwelingen, ongeoeffende troepen, waarbij het heilige vuur der eer nog ontstoken moet worden, aangevoerd door officieren die onverschillig, moedeloos of de bestaande orde van zaken niet toegenegen zijn, zullen, zelfs met den besten aanvoerder aan hun hoofd, zelfs bij koelbloedige dapperheid, niet veel meer verrigten dan de krijgsgeschiedenis een voorbeeld te meer schenken van eene mislukte onderneming.

En welligt zou het hier de plaats zijn, om in meer dan algemeene trekken aan te duiden, van hoeveel belang het, vooral in de loopende tijden, voor de gouvernementen is, om, door alle middelen die de Voorzienigheid ter hunner beschikking gesteld heeft, eenen goeden geest bij hunne legers te onderhouden. Bekrompene inzigten, verkeerd aangebrachte bezuinigingen werken doodelijk. Insluimerende belangstelling in het krijgswezen ontzenuwen de fysieke krachten van den staat, en wekken doorgaans de gouvernementen dan eerst, als zij zich op den rand des verderfs bevinden, en de aanwending van morele hefboomen niet meer mogelijk is. De geest des tijds werkt steeds met vernielende krachten, zelfs aan den tempel der eer en van het geweten; dit is, helaas, eene waarheid die

door geene redeneerkundige gronden kan worden wederlegd. Daadzaken bevestigen hier, wat het vrome gemoed zoo gaarne zoude willen ontkennen. Krachtige en alles afdoende tegemiddelen in het werk te stellen, om het dreigende kwaad tegen te houden en af te weren, is eene gebiedende noodzakelijkheid geworden. Immers, wanneer wij het 2de hoofdstuk dezer Proeve met aandacht gelezen hebben, dan zien wij een sprekend voorbeeld van hetgeen *emulatie* vermag en wat *moedeloosheid*. De Fransche koninklijke garde, met den besten geest bezielde, vocht manmoedig, daar waar zij geroepen werd om de regten van haren koning te doen gelden. De linie-troepen, moedeloos, bleven onverschillig en wendden zich zeer spoedig, gewetenloos, naar den kant der tegenpartij. Bij de eersten had men steeds emulatie weten gaande te houden, bij de anderen was zij sinds jaren ingesluimerd. Wendden wij onze blikken meer oostwaarts, dan zien wij de Russische legers met onbezwekene trouw Ruslands wapenroem en de regten van de Russische kroon handhaven, omdat de krijgstand steeds het voorwerp der onophoudelijke zorgen van den keizer was geweest. Eene dreigende omwenteling in de Pruisische Rijn-gewesten, wordt door de geestkracht van één bataillons-chef en door de algemeen gekenmerkte trouw en gehechtheid des Pruisischen krijgsmans aan zijnen landsvader bedwongen, en in eens in het bloed van eenige muitelingen gesmoord. Parijs en Lyon leveren mede twee sprekende voorbeelden, dat geene omwenteling, hoe dreigend die zich ook laat aanzien, wortel kan vatten zoolang de strijdkrachten van den staat aan eed en pligt getrouw blijven.

Het is echter geenzins eene gemakkelijke taak, om, in tijden van vrede, eenen goeden geest — welken men in meer algemeene bewoordingen door ware krijgsmans-geest kan aanduiden — onder de troepen te bewaren, daar de zeden, gewoonten en de staatkundige instellingen van het volk zelve hier medewerken en de gouvernementen de hand moeten bieden. Wij zouden echter voor de strekking der onderhavige Proeve te ver gaan, met de ontwikkeling dezer stoffe. Hier hebben wij slechts, in algemeene trekken, de noodzakelijkheid willen doen kennen, om bij ondernemingen van de eerste categorie — aanvallen tegen muitende steden — eene goede keuze te doen onder de beschikbare strijdkrachten en strijdmiddelen. Hier voor 't minst wordt het welligt nog toegelaten om te kiezen, dewijl hier de aanval tijd tot voorbeschikking geeft.

Geheel anders is het gelegen, wanneer onverwacht een gedeelte van de bewoners eener groote stad, door onzichtbare drijfveren aangezet, en door vleijende beloften en het goud van eenige hoofd-leiders aangevuurd, aan het muiten slaat. Hier blijft geen tijd tot beraadslagen of tot het kiezen van deze of gene middelen over. De voorhande strijdmiddelen moe-

ten dadelijk in beweging gezet en krachtadig aangewend worden, terwijl hier de geestkracht van den eersten bevelvoerder alles kan afdoen. De positie van dezen blijft echter altijd hachelijk. Handelt hij op eigen verantwoording en is hij zoo gelukkig om de ontkiemende omwenteling, des noods in het bloed van het eerste mitterrot, te stikken, dan wellicht ontgaat hij den blaam niet, van te krachtig aangegrepen te hebben. Weifelt hij en deinst hij voor die verantwoording terug, dan ontgaat hij zelden het misnoegen van zijne regering en somtijds de verachting van het goedgezinde gedeelte van het volk, en eerst later mag hij zich vleijen van zich eenigzins geregvaardigd te zien.

Vóór dat de gebeurtenissen van 1830 hadden plaats gehad, was het moeilijker om ten deze tot eene beslissing te komen. Dit is eene waarheid die men erkennen moet. Wij gevoelen zeer goed, dat eene strenge critiek dit voorgeven geenszins in alle deelen zal huldigen, en zij ons zal tegen werpen, dat een bevelvoerder, welken rang hij ook bekleeden moge, zelfstandig moet weten te handelen in de oogenblikken van het gevaar, of in de tijdstippen dat het oproer aan de poorten van het staats-gebouw klopt. Wij willen dit niet ontkennen, doch ook dit punt, vooral vóór het tijdperk van 1830, niet geheel toegeven. Nu echter, nu de ondervinding — de duurgelijke ondervinding — in de geschiedboeken van eenige regeringen met bloedige trekken heeft geschreven, hoe somtijds kleine voorvallen zich tot wereld-gebeurtenissen kunnen ontwikkelen, hoe kleine, nietsbeduidende volks-oploopen soms geheele omwentelingen in zich houden opgesloten; nu is een ieder ge-waarschuwd, en slechts het in alle en boven alle naarkomen van den ijzeren krijgsmans-pligt met *zelfstandigheid* gepaard, is nu voor het oog van regering en geregeerden te regtvaardigen.

Na deze algemeene beschouwingen, gaan wij tot onze beide bijzondere gevallen over.

I. Over den aanval tegen eene muitende stad.

Volgens het gevoelen van den vroeger door ons bedoelden *von Bulow*, zou het bijna onder de onmogelijkheden behooren, om eene muitende stad door kracht van wapenen tot de orde en onder de wetten terug te brengen. Op dit gevoelen afgaande, zou men alles aan het toeval moeten overlaten, en het oproer door *blokkade* of *gewapende observering* moeten bedwingen.

Latere schrijvers, en zelfs verdienstvolle en ervaringrijke officieren, hebben zich ook tegen het binnentrekken eener muitende stad verklaard, zonder zich daarom met het gevoelen van *von Bulow* te vereenigen; dat namelijk, de kunst des oorlogs zou behoeven te zwichten voor den doldriftigen moed eener muitende menigte. Het gevoelen der eerstgemelden verdient in vele

omstandigheden den grootsten bijval te vinden. Immers, door het voorstaan dezer denkbeelden, erkent men het hoogstmoeijelijke en gevaarlijke der straten-gevechten, en dit *moet* erkend worden. Cremona, in 1701, Lubeck, in 1813, Bergen-op-Zoom, in 1814, leveren voorbeelden, hoezeer hier geregelde krijgsmagt tegen geregelde krijgsmagt vocht. Dat er echter mogelijkheid bestaat, om tot een gewenscht doel te komen, zelfs bij den geweldigsten aanval tot in de straten eener stad, dit hebben de in het eerste hoofdstuk aangehaalde voorbeelden duidelijk doen zien.

Hier moeten wij onze lezers op het wezenlijke veld van het onderhavige onderwerp bepalen, voor en aler wij verder gaan met de beoordeeling, wat beter is: *de geweldige aanval* of het *berennen* en *blokkeren* eener muitende stad. Hier bestaat het geval niet, om eenen vijand, die tegen ons optrek of zich ergens heeft vastgezet, te vernietigen of te verdrijven; de vijand dien wij bedoelen is een vijand van bijzonderen aard, de gevaarlijkste vijand wellicht die eenen goed gevestigden staat kan aantreffen, namelijk: de omwentelings-geest der negentiende eeuw.

Wij noemden dien geest dien der negentiende eeuw, omdat dezelve een bijzonder kenmerk draagt en van dien der vroegere eeuwen merkbaar onderscheiden is. Omtrent het onregt, hetwelk de overmoed der magt het eerst heeft uitgeoefend, en hetwelk vervolgens door de gewoonte van geslacht tot geslacht is voortgeplant, heeft de tijd zich overigens allengskens regt verschaft, en de grenspalen weggerukt, welke naar blooten willekeur waren opgerigt. Het is dus geenszins de geest van verontwaardiging over bedwongene of vernietigde volks- of gewetens-vrijheden waarin eene geheele natie deelt! Neen, gewoonlijk is het de geest der *hebzucht* in een *democratisch* kleed gewikkeld, en het doende voorkomen, alsof hij den strijd aanvangt tegen het *monarchaal* grondbeginsel, om door de vernietiging van dit beginsel meer vrijheid deelachtig te worden, vrijer te ademen in het algemeene staats- en burgerlijke leven. Het zijn personen — om minder figuurlijk te spreken — die zich op het kussen willen verheffen, om ook eens in het genot te geraken van de magt, waarop zij *gemokerd* hebben, om dezelve naar hun zin en lust eenen nieuwen vorm en eene nieuwe gedaante te geven. Doch niet deze personen zijn het welke men te bestrijden heeft, het zijn hunne blinde werktuigen, die zij als *enfants perdus* vooruit zenden. Het is het hartstogtelijke en zedeloze gepeupel der groote steden, het schuim der natie, 't welk zij den moorddolk in handen geven, en aan welk het vrij onverschillig is, uit welk hart hetzelfde het bloed doen spatten, als er slechts bloed vloeit en hoop op plundering bestaat. Zulk een vijand is moeilijk te bestrijden met veredelde wijze van krijgvoering en ridderlijke gezindheden. Had men daarentegen met de

eigenlijke aanstokers en bewerkers te doen, dan zoude welligt eene bloote schijn-vertooning genoegzaam zijn, om alles tot de orde en rust terug te brengen. Op den met lompen bedekten hoop, werpt men het edele kled van het volk, der natie, ook al om de blijvende bliken van de straffende hand des scherpregters op den regter-schouder en andere ellenden te bedekken; en deze nu vormt de tegenpartij, welke het echter aan geen natuurlijken moed ontbreekt, en waarbij men alzoo eenen geduchten tegenweer moet verwachten.

Behalve door de leiding der onzichtbaren, wordt deze tegenpartij door een eigenaardig instinct gevoerd, geheel in overeenstemming met haren ruwen dierlijken aard: moordlust in het verborgene, treffen zonder gezien te worden, opbruischende moed van het oogenblik, steeds vergezeld van de vreeze des misdadigers voor het mislukken en de gevolgen. Bij dit alles paart zich het instinct dier krijgsvoering, welke de Noord-Amerikanen en de Vendeers, door edeler beginselen angevuurd, vroeger in het leven hebben geroepen.

Deze is, in algemeene trekken, de persoonlijkheid der tegenpartij welke moet bestreden worden. Wanneer men nu over de noodige *middelen* en over ruimte van *tyd* kan beschikken, dan is zij, naar hare persoonlijkheid gerekend, door eene geregelde krijgsvoering gemakkelijk te bestrijden. De *blokkade* zonder verdere kracht-inspanning zoude hier alles afdoen. Men had dan slechts — om zoo te spreken, ter besparing van bloed — met *geld* te schieten, om de aanstokers door hunne eigene werktuigen te zien overleveren. Doch er is nog een ander element, in het woordenboek der krijgsvoering onbekend, en dat wij door den geest van navolging willen aanduiden. Deze geest — een nieuw voortbrengsel onzer eeuw, alhoewel in het laatste tijdperk der vorige eeuw geboren — heeft zich in onze dagen tot eene *epidemie* gevormd, die het beste kordon-stelsel onnut kan maken en zich eenen weg door China's muur zoude banen. Het is derhalve dikwerf eene gebiedende noodzakelijkheid, om tot wering der *aanstekelijkheid*, de kwaal in de geboorte te bedwingen en uit te delgen, of, in het zedelijk opzigt, een snel uitgevoerd en sprekend voorbeeld daar te stellen; in meer krijgskundigen zin genomen: om met de snelheid des bliksems, en met de kracht van dat natuur-verschijnsel, op den ongeregelden en woesten, gewapenden hoop, vóór dat zich daaruit eenig krijgs-element kan vormen, aan te vallen en denzelfden te doen gevoelen dat het element van kracht alleen aanwezig is onder het vaandel der eer, onder de banieren der krijgstuicht en bij het palladium van het maatschappelijk verkeer: de wet!

Bij de gewone krijgsvoering is de tijd de kostbaarste zaak; al het andere laat zich vinden of herstellen; doch het verzui-

men van den gunstigen oogenblik is een onherstelbaar verlies. Wanneer men zich alsdan, in den oorlog, den tijd in eene veel hoogere magt dan die welke men in het dagelijksche leven aanneemt, moet voorstellen, dan moet die magt, voor onze onderhavige beschouwingen, nog hooger worden gedacht.

Uit deze vlugtige overdenkingen vloeijen reeds verschillende denkbare gevallen of vooronderstellingen voort, waarin de eerste categorie van ons onderwerp zoude kunnen verdeeld worden; gevallen die door bijzondere omstandigheden worden voortgebracht.

De eerste dezer omstandigheden, die wel altijd op den voorgrond zal staan, en die wij als eene blijvende grootheid moeten aannemen, is het onverwachte. Want is eene gebeurtenis, van den aard als wij bij de inleiding dezer Proeve reeds vooronderstelden, vooruit te zien, dan ligt het in de hand der regering om die voor te komen. Wij moeten dus het onverwachte als grondslag aannemen.

Het eerste dat zich alzoo op het veld onzer beschouwingen voordoet, is het *bijeen-trekken van troepen*, bestemd om de muitende stad tot de orde terug te brengen. De tijd is hier kostbare waar voor beide partijen; voor ons, om in de kortst-mogelijke tijdruimte te kunnen *handelen*; voor de tegenpartij, om *tyd te winnen* en overeenstemming in hare middelen van tegenweer te brengen, alsmede om hare strijdmiddelen te vergrooten.

Gelukkig is die regering, welke, in tijd van vrede, altijd is bedacht gebleven, dat de oorlog in één' nacht kan uitbreken, dat het vallen der kroon van één zwak hoofd vele troonen kan doen waggelen. Eene zoodanige regering zal voor 't minst altijd een goede kern van troepen hebben, door eenen goeden krijgsmans-geest en door emulatie beziel; bijzonder geschikt om de geestdrift bij de aansluitende nieuwe troepen of volks-wapeningen als eene electricke vonk mede te deelen. Een zoodanige kern zal behoorlijk ingedeeld en met strategische inzigten over het land verdeeld zijn, door eigene generaals, in wie men vertrouwen heeft leeren stellen, angevoerd worden. In dit geval behoeven er weinige of geene maatregelen vooraf te worden getroffen. Een paar uren na het ontvangen der marsch-orders staan de troepen, ten oorlog uitgerust, marschvaardig, rijkelijk van munitien, en voor 't minst voor 2 dagen van brood voorzien. In zes uren tijds kunnen de gezamenlijke bakkers in de garnizoenen, des noods door dwangbevel, een tweede voorraad brood gereed maken, dat per as spoedig genoeg de uitgetrokkene troepen kan volgen.

Doch reeds van huis af aan, of anders gezegd, reeds bij het *bijeen-trekken der troepen*, moet het doel der *bijeen-trekking* scherp in het oog worden gehouden. Reeds buiten de poorten hunner garnizoenen, moeten de troepen, als ware het, de

schakels van een kordon vormen, dat zich, al voorwaarts trekkende, naauwer en naauwer toehaalt, en dat met elk uur marscherens den muiltelingen heviger op de keel drukt. Het strategische element moet in dat zamentrekken, zelfs bij de kleinste troepen-afdeeling, op den voorgrond staan. Bij elke schrede voorwaarts naar het verzamelings-punt, moet men ook eene gunstiger positie voor de bereiking van het eigenlijk doelwit gewonnen hebben. Wanneer men niet reeds van huis af aan den marsch zoodanig regelt, of dat men alleen op het oog heeft om zich op eenig punt voor de muitende stad te vereenigen, dan heeft men het strategische element ongebruikt gelaten. En wat moet ons tot de overwinning voeren? Immers ons overwigt in de krijgskundige kennis, onze meerdere geoefendheid in de lagere en hoogere taktiek, en onze volmaaktere krijgstuicht boven die der tegenpartij.

Eene groote en volkrijke stad slaat niet aan het muiten, wanneer de hoofdmenners geene gegronde hoop durven voeden, dat bij het welgelukken hunner eerste pogingen, ook kleine steden bijvallen en deelen zullen in hunne misdadige oogmerken. Onttrek alzoo bij den eersten maatregel van bedwang of tegenweer, den muiltelingen alle denkbare hulbronnen; dan zal men kunnen zeggen dat men, bij den eersten marsch der troepen uit de verschillende garnizoenen, en dus in de kortste tijdruimte, gehandeld heeft. Hoe kostbaar de tijd dan ook is, hoe noodzakelijk het kan geacht worden, om in den kortstmogelijken tijd nabij het hoofd-tooneel op te treden, zoo moge dit doel, naar ons inzien, niet bereikt worden ten koste van het hoofddoel — de voorloopige insluiting en volkomene afsluiting van de aan te vallen stad. De afsluiting moet reeds in den grootstmogelijken omtrek aanvagen, anders gezegd, moet bij de eerste beweging der troepen beginnen. Op grooten afstand van het aanvankelijke oorlogs-tooneel, is het ook minder noodig om de troepen in groote massa's bijeen te hebben; zij kunnen zich derhalve bij het in beweging zetten in kleinere afdeelingen verdeelen. Dit maakt troepen-vertooning in den wijdsmogelijken omtrek der in oproer zijnde stad, en men vergete hierbij niet, dat de tegenpartij door vertooning en schijn zoekende te begoochelen, men haar met hare eigene wapenen, in vereeniging met kracht, moet bestrijden. Dit denkbeeld zullen wij later uitvoeriger ontwikkelen.

De steden en groote dorpen, gelegen op de hoofd-toegangswegen van de aan te vallen plaats, moeten in den kortstmogelijken tijd bezet en afgesneden, en derzelve communicatiën verzekerd worden. De minste blijken van afkeuring dier maatregelen, hetzij bij de bewoners, beambten of militairen, moet met al de gestrengheid der oorlogs-wet gestraft worden; want hier geldt het, het ongeluk van duizenden, soms mil-

lioen medeburgers, af te wenden, terwijl men — en dit kan niet genoeg herhaald worden — hier steeds voor oogen moet houden, om reeds uit de verte het eigenlijke straten-gevecht voor te bereiden en de tegenpartij op alle mogelijke wijzen afbreuk te doen.

Vergelijken wij het zamentrekken der troepen ter beteugeling eener muitende stad, met de geregelde belegering eener vesting, dan zouden wij de eerste beweging der troepen tot dat doel, de opening noemen van het vuur der batterijen uit de eerste paralel. Even als dit de vijandelijke middelen van tegenweer zoekt te verwoesten en onbruikbaar te maken, ten einde den storm voor te bereiden, evenzoo moeten gene werken om den geweldigen aanval zoo gemakkelijk mogelijk te maken.

Wij zullen dus aannemen, dat de troepen met deze strategische inzichten in beweging worden gezet, en kordonsgewijze zich zoo snel mogelijk te zamen trekken; verder, dat zij bij het optreden van het eigenlijke tooneel der handeling de aan te vallen plaats volkomen berend en ingesloten hebben.

Vestigen wij nu voor eenige oogenblikken onze aandacht op een wapen, dat in de nieuwere krijgvoering zulk eene voorname rol gespeeld heeft, en geroepen schijnt om eene nog veel grootere in het vervolg te zullen spelen. Overwegen wij welke maatregelen de *artillerie* heeft te treffen.

Het hoofd-bestuur van dat wapen zorgt, zooals van zelve spreekt, voor eenen genoegzamen voorraad van oorlogs-munitien, hierbij aannemende, dat de onderscheidene lagere besturen van dat wapen steeds wakende zijn gebleven, dat de hoofd-depôts onder het beheer van mannen staan van beproefde geestkracht, ondervinding en onvermoeide werkdadigheid, die niet schrikken, wanneer na het uur van middernacht de bode des oorlogs hunnen slaap stoort, met het bevel om de deuren hunner bewaarplaatsen te openen, om leven en kracht den uitmarcherenden troepen bij te zetten.

Welk soort van vijanden zal dat wapen in zijnen eigenaardigen werkkring te bestrijden hebben? Wij hebben den vijand reeds vroeger in ruwe trekken op ons paneel gebragt, zoodat het onnoodig is om hem door scherper kleuren te verduidelijken. Hij is verborgen, in huizen verschanst, door barrikaden gedekt, en eerst wanneer deze hem geen dekkings-middelen meer aanbieden, komt hij, somtijds, wild en woest, welligt tot het doen eener laatste wanhopende stuiptrekking van moed en moordlust, te voorschijn. De artillerie moet zich alzoo voorbereiden, om eerst eenen gedekten, later eenen bandeloozen vijand te bestrijden. Zij heeft alzoo benoodigd:

- 1°. Worp-geschut.
- 2°. Brandstoffen.

3°. Kanons, en — wanneer men ons dit denkbeeld niet al te *branderig* aanreken —

4°. Eenige zoogenaamde Congrevische vuurpijlen van granaten voorzien.

Dit soort en het aantal van geschut regelt zich hier naar de bijzondere omstandigheden, en voornamelijk:

1°. Naar plaatselijkheid.

2°. Naar de volkrijkheid der te bestrijdene plaats.

3°. Naar het gehalte van het oproer.

Algemeen zal men echter kunnen aannemen, dat de aan te vallen stad eene opene, sterk bevolkte en van massive, in steen gebouwde huizen voorziene plaats is. Want aan eene sterk bemuurde of omwalde stad of vesting kan men hier niet denken, daar zulke plaatsen bijna nimmer, of voor 't minst zelden de eerste oproer-kreet doen hooren, en deze ook in de door ons aangenomene tweede categorie vallen.

Voor alle gevallen zal het worp-geschut eene hoofdrol moeten spelen, en om hier een weinig meer in bijzonderheden te treden, zullen wij aannemen, dat men voor eene tamelijk groote en volkrijke stad, b. v. van 90,000 tot 100,000 inwoners, zoude benoodigd hebben:

Het grootste aantal hand-mortieren à 13 duim (1).

$\frac{1}{4}$ van dat aantal houwitsers à 20 duim.

$\frac{2}{3}$ idem idem houwitsers à 15 duim.

$\frac{1}{3}$ idem idem mortieren à 20 duim.

2 $\frac{1}{2}$ batterij veld-artillerie ($\frac{1}{2}$ batterij 12 ponders).

1 $\frac{1}{2}$ batterij rijdende artillerie in reserve.

100 Congrevische vuurpijlen.

De voorraad van munitie in verhouding van 50 schoten per houwitsers en mortier, waarvan $\frac{1}{2}$ brand-granaten.

De verdere handeling laat zich verdeelen in

a. De voorbereiding tot den aanval.

b. Den aanval zelve.

c. Het stelling nemen na den aanval.

Deze drie punten zullen wij afzonderlijk beschouwen.

a. *Voorbereiding tot den aanval.*

Zoodra de troepen, voor den aanval der plaats bestemd, in derzelve omtrek zijn aangekomen, worden zij dadelijk in vier afdeelingen verdeeld, namelijk: drie afdeelingen bestemd om drie afzonderlijke aanvals-kolommen te vormen, en eene afdeeling in reserve. Deze afdeelingen worden ieder, ten op-

(1) Dit geschut voor het vervoer, de behandeling en bediening, in te rigten naar de kernachtige en hoogstdoelmatige inrigting van 1831, door den heere generaal-majoor List ontworpen; en als model voor 6 mortieren van 13 duim daargesteld. Voor het bovenbedoelde aantal zouden wij 24 stellen.

zigte harer bestemming, in de nabijheid der drie voornaamste hoofd-toegangen, die tot de gekozene aanvals-punten voeren, eenigzins te zamen getrokken en gebivouackeerd. Het geheele terrein en alle groote en kleine toegangen worden bezet, en de ligte kavallerie patrouilleert onophoudelijk opdat niemand uit noch binnenkome; alles wordt opgevangen en in bewaring gesteld. De dorpen in den omtrek worden bezet en de stormklokken der torens tijdelijk onbruikbaar gemaakt. Elke dorps-toren, twee à drie uren in den omtrek, wordt door wachten bewaakt.

De reserve kiest eene positie op den voornaamsten gemeenschaps-weg met het binnenland. Zoodra echter de aanval begint, neemt de reserve eene zoodanige stelling, dat zij de drie kolommen van aanval gelijktijdig ondersteunen kan.

De troepen, voor de aanvals-kolommen bestemd, moeten goed gekozen worden; voornamelijk echter komt het op de keuze hunner aanvoerders aan. De beste, geoeffendste en oudste troepen worden bestemd, om aan het hoofd van elke aanvals-kolom geplaatst te worden. Ook bij de reserve moet voor 't minst een bataillon keur-troepen aanwezig zijn. Bij elke aanvals-kolom wordt gevoegd:

Een honderdtal soldaten, gewapend met bijlen en storm-palen, (waaraan aan sommige handvatten van touw, om door eenige manschappen als deur-rammen gebruikt te worden).

Een 50tal ligte kavalleristen te voet, waarvan de helft met pistool en sabel en eene ligte handbijl, de andere helft met karabijn en sabel gewapend moeten zijn; verder

Een 20tal sappeurs of mineurs, ieder voorzien van eenige gereedschappen, een tiental pekkranssen, een eind brandend lont, een zunderbus met zunders, een zunderstok en een bos stroo (ineen gedraaid op den rug gebonden).

Vervolgens eene batterij van 6 mortieren à 13 duim met wagen, munitie, en bedienings-manschappen, (daaronder begrepen 6 à 10 reserve-manschappen).

$\frac{1}{2}$ Batterij veld-artillerie.

10 Artilleristen, elk van twee Congrevische vuurpijlen met de benoodigdheden voorzien.

2 Pelotons kavallerie in reserve (voor eskorteringen en ordonnancen).

Na deze indeeling, die even spoedig verordend als uitgevoerd moet worden, worden de strengste bevelen uitgevaardigd voor het onderhouden der krijgstuclit. Het plunderen, ingeval van geweldigen aanval, moet op doodstraffe verboden worden. Het gezegde van den prins *de Lygne*, dat men elke stad kan veroveren als men slechts aan de soldaten derzelve plundering belooft, is welligt het onkrijgskundigste wat hij immer gezegd heeft. De soldaat die plundert is bandeloos; zoodra hij rijk beladen is wordt hij poltron, en met deze eigenschappen

kan men niets veroveren, veel minder behouden. Uit dien hoofde moeten de manschappen die bijzonder bestemd worden om de huizen te bestormen en te zuiveren, goed gekozen en door brave officieren en onder-officieren aangevoerd, die des noods een kogel in het hart van den eersten plunderaar durven jagen, of hem, tot waarschuwend voorbeeld, nedersteken.

Nu wordt de *zenuw des oorlogs*, het geld namelijk, als middel, als men zulks niet langs andere wegen gewaar kan worden, aangewend, om de hoofd-verzamelplaatsen der muniters, derzelver wapen-depôts en voornaamste reduits te leeren kennen. In dit bijzondere geval zal het aan geene bespieders en verklikkers ontbreken, als men slechts niet te zuinig is om eenige duizenden dukaten te strooijen; een kapitaal dat later altijd goede intrest zal opbrengen.

Zijn deze plaatsen bekend en aangewezen, dan zijn het ook de plaatsen waar het geschut moet worden opgesteld. Alsdan rukt een kordon van tirailleurs voorwaarts tot op $1\frac{1}{2}$ geweer-schot van den omtrek der plaats. Dezelve trekken zich aldaar, bij wijze van kleine veld-wachten, te zamen. De plaatsen voor het worp-geschut en eenige kanons worden aangewezen, en een 500tal gepreste arbeiders, die men rijkelijk moet beloonen, hebben zeer spoedig eenige epaulemenen opgeworpen. Wij achten deze, voor ons bijzonder geval, minder noodzakelijk als dekkings-middel, dan wel om morelen indruk te verwekken. Zoodra die epaulemenen gereed zijn, wordt het geschut opgesteld, behoorlijk door infanterie gedekt en van munitien voorzien.

Al deze maatregelen kunnen in den eersten dag, dat de troepen bijeengetrokken zijn, genomen worden. Vooral treffe men maatregelen voor meer dan gewone verkwikking der troepen. Men ontzie hier geene onkosten, en late des noods later de strafschuldigen daarvan de lasten dragen. Men belette zodoende elke gelegenheid tot marode, en betale ruimschoots alles wat door de bewoners der omtrek geleverd wordt *met kontanten* (1).

Bij het door ons vroeger vooronderstelde, is de aan te valene stad reeds gedurende al de marsch-dagen van verre af en steeds toenemende geblokkeerd of afgesneden geweest, en wellicht gedooft eene te duchten aanstekelijkheid geen langer verwijl. Hoezeer wij nu ook vermeenen te moeten doen opmerken, dat het parlementeren met munitelingen een niet aan te prijzen maatregel is, zoo gelooven wij, dat de menschelijkheid hier den eersten eisch kan doen.

De stad word alzoo opgevorderd en de uitlevering der hoofd-muniters verlangd, met overzending van aanzienlijke gijzelaars.

(1) Moet men op eene onverwachte wijze aftrekken, dan zijn er altijd middelen aan te wenden, om die gelden als *geleend* te beschouwen en terug te *vorderen*.

Zoodanige opvordering moge in gematigde bewoordingen gesteld wezen, doch eene gepaste gestrengheid en hooge ernst mogen daarin niet ontbreken. Zoodra die opvordering gedaan wordt, moet alles onder de wapenen en gereed staan, om, op bevel, 't welk door een' algemeen sein-teeken moet worden gegeven, te handelen.

Hier doet zich nu de vraag op, of men, na een weigerend antwoord, dadelijk en zonder voorbereiding het straten-gevecht of den geweldigen aanval moet beginnen, of wel of men dien aanval door geschut-vuur moet voorbereiden? Wij gelooven, uit de voorbeelden in de beide vorige hoofdstukken aangehaald, en door het nog ongenoemde voorbeeld van Lyon, als ook door het persoonlijk gevoelen van kundige en ervaren hoofd-officieren gerugsteund, voor het laatste te moeten stemmen.

Dat geschut-vuur of die eerste aanmaning, moet dan echter als prelude alle blijken dragen van den ernst onzer voornemens, om door aanwending van *kracht* de wet te doen gehoorzamen. Hetzelve moet schrik, verbazing en verwarring veroorzaken, en voornamelijk gerigt worden op de aangewezen verzamelpaatsen en reduits der tegenpartij. Men schroomde ook niet om brand te veroorzaken, zelfs bevelen men zulks den chef der artillerie aan. Zulk eene aanbeveling kan geenszins met den titel van barbaarschheid bestempeld worden. Integendeel, de menschelijkheid vordert deze strengheid, en bespaart daardoor welligt aan honderden onzer brave soldaten het leven. Met die inzigten wordt het straten-gevecht voorbereid, en om die redenen moet de voorbereiding allergestrengst zijn. Het bombardement van Antwerpen heeft ook, in dien zin, duizenden het leven gered en grooter ongelukken voorgekomen.

Dadelijk na het afslaan der *opvordering*, wordt het sein tot de voorbereiding gegeven, en al het geschut — behalve de rijdende artillerie, welke, in 3 halve batterijen verdeeld, in reserve blijft, om tegen mogelijke uitvallen aangewend te worden — maakt een levendig vuur; de houwitsers en mortiers van 20 duim voornamelijk tegen de hoofd-reduits; de houwitsers à 15 duim tegen het schamele gedeelte der stad, om dat gedeelte der bewoners met berging van eigene have en goed bezig te houden; de kanons tegen de hoofd-accessen, de mortiers à 15 duim in wijden omtrek tegen den voorsten omtrek, tuinen, heggen, enz. Elk stuk doet voor 't minst 10 schoten, terwijl men, als het ware tot waarschuwing, een tiental Congrevische vuurpijlen op goed geluk langs eenige der straten, waarop men gezigt heeft, laat ricochetteren, of er eenige in het midden der stad zendt. Gedurende dit vuur laat men de trommen den generaal-marsch slaan, en de muzijk- en trompetter-korpsen de nationale liederen aanheffen, om het krijgs-gevoel der

troepen, die met het geweer in den arm staan, op te wekken en bezig te houden, de artilleristen aan te moedigen (hoezeer deze in hunnen arbeid weinig aanmoediging behoeven) en indruk binnen in de stad te maken. Dit vuur moge niet van lieverlede eindigen, dit geeft iets afstervens te kennen, dat vooral vermeden moet worden; op een tweede sein-teeken zwijgt alles plotselijk. Vooral zij deze voorzorg aanbevolen, opdat de opperbevelhebber het vuur steeds oogenblikkelijk in zijne magt hebbe, wanneer de omstandigheden het vereischen.

Na deze eerste proeve geve men een paar uren tijd tot bedenken, en zoo niet reeds eene toenadering tot onderwerping merkbaar is, herhale men dezen dwangmaatregel. Nu echter, om klimmende gestrengheid te doen blijken, late men elk stuk ongeveer 15 schoten doen.

Weinige steden zullen er gevonden worden, die na eene, door ons omschrevene, blokkade en na twee zulke vermaningen, doof zullen blijven voor de stem der rede. Mogt dit echter het geval zijn, dan make men alles in gereedheid, om, na een derde en laatste geschut-gevaarte, onmiddellijk den aanval te kunnen doen volgen. De tijd vooral moet daarbij worden in acht genomen, om den aanval met het eerste schemerlicht van den dag te kunnen beginnen.

Men gunne alsnu aan de troepen die den aanval zullen doen eenige uren ongestoorde rust, en tijd om een goed en krachtig voedsel te nuttigen, terwijl het de kavallerie worde opgedragen, dat die rust door geene overvallen gestoord worde. De artillerie maakt zich middelerwijl gereed om het derde salvo met nadruk aan te wenden.

Een half uur voor de opening van dit vuur, formeren zich, in alle mogelijke stilte, de drie kolommen van aanval: Een bataillon van de braafste troepen, met den dappersten doch tevens koelbloedigsten chef aan het hoofd; daar achter een detachement manschappen met bijlen en beukers, die met de brandstoffen en 10 Congrevische vuurpijlen, en eenige kavalleristen te voet. Vervolgens een tweede bataillon, en daar achter de wagen met de zes mortiers à 15 duim, gevolgd door een tweede detachement als boven, zonder vuurpijlen. De overige infanterie sluit op, wordende gevolgd door de halve batterij veld-artillerie, met infanterie-dekking, en in achterhoede de beide pelotons kavallerie. De manschappen bestemd om te breken, te werken en voor het bestormen der huizen, laten hunne pakkaasje bij de reserve achter.

Bij elke aanvals-kolom moeten zich voor 't minst twee staf-officieren en eenige andere niet ingedeelde officieren bevinden, bekend met het inwendige gedeelte der stad en van platte gronden voorzien, als ook volkomen bekend met de inzichten van den opperbevelhebber en met alle bijzonderheden van den aanval. Heeft men, in weerwil van de reeds gedane

ernstige waarschuwingen, nog eenen wanhopenden wederstand te wachten, dan moet er voor alle gevallen in het algemeene plan worden opgegeven, welk gedeelte of welke wijk van de stad zal worden gekozen om zich vast te zetten. Voornamelijk zal het dominerende gedeelte der stad indien dit op een bergachtig terrein gebouwd is, daartoe in aanmerking komen (1). De gebouwen die in dat geval zullen bezet, als ook de afsnijdingen, die dadelijk na de bezetting van hetzelfde zullen gemaakt worden, moeten op de plan-teekening duidelijk worden opgegeven en derzelve vormen worden aangeduid. De dislocatie van de drie aanvals-kolommen zullen dan vooraf geregeld, bepaald en aangewezen worden, met de opgave der werkzaamheden welke elke chef zal hebben te doen uitvoeren, opdat een ieder, zoodra hij te zijner bestemde plaats zal zijn aangekomen, wete wat er verrigt moet worden, en er zodoende geen tijd verloren ga met het afwachten van nadere bevelen. Bij deze vooronderstelling moet ook vooraf gezorgd worden, dat er bij elke aanvals-kolom vijftig pik-houwelen, honderd schoppen, en een vijftigtal breekijzers met mokers (voor het maken van crenaux) onder de achterste troepen van iedere kolom verdeeld worden. De manschappen bestemd tot het dragen dezer werktuigen, zullen dezelve op den rug met touwen of riemen bevestigen, en hunne randsels bij de veld-wachten of reserven achterlaten.

Bij elke aanvals-kolom wordt aan het hoofd derzelve eene halve batterij rijdende artillerie gesteld. Deze rukken niet mede in de stad; zij zullen slechts bestemd worden om de accessen, des noodig, door kogel- of blikkedoos-schoten te zuiveren. Deze halve batterijen worden door kavallerie gedekt. Zoodra de troepen in de stad zijn, nemen zij positie op de hun aangewezen plaatsen, om beschikbaar te zijn daar waar zij mogen geroepen worden. Behalve eenige eskadrons die in reserve worden gehouden, verdeelt zich de kavallerie in kleine troepen over het geheele terrein rondom de stad, en vormt eene aaneengeschakelde keten van vedetten. Deze laten geen levend wezen door; alles wordt opgevangen en in bewaring gehouden.

De rigting welke de drie kolommen van aanval moeten volgen, moet zoodanig worden geregeld, dat zij, aan drie verschillende gedeelten der stad aanvallende, echter — na de meerdere of mindere zwarigheden, die zij ieder kunnen ontmoeten, in rekening gebragt te hebben — zich zoo mogelijk *gelyktydig*

(1) Moeijelijk is het hier te bepalen, welk gedeelte der stad tot *object* zal moeten dienen. In algemeene termen zoude men kunnen zeggen: de groote markt, het centrum, of wel dat gedeelte dat de gemakkelijkste en menigvuldigste toegangen tot het overige gedeelte heeft. Doch de plaatselijkheid zal overigens dit object van zelve aanwijzen.

op eene plaats — het object — kunnen ontmoeten. Kort vóór den aanval zal aan de troepen worden bekend gemaakt eene eensluitende veld-kreet, die bij het nemen van het een of ander gewigtig gedeelte, hetzij afsnijding, reduit of barrikade, door al de troepen jubelend zal worden aangeheven. Dit veld-geschrei zal dienen voor erkennings-teeken en tevens tot aanmoediging. Een leve de koning! leve het vaderland! of de aanhef van een geliefkoosd volkslied, juist ter passe uitgebragt, dringt door hart en nieren, en is een heerlijk afscheid aan den roemrijk stervende gegeven. Dit is het poetische gedeelte van den krijg; daar waar geene poëzij aanwezig is, wordt het proza ligt al te plat, en bij het soldatenleven mag wel een weinig poëzij ingeweven worden!

Hier ter plaatse doet zich nu de vraag voor, of het werkelijk beter is om de geweren *niet* of *wel* te laten laden, of dat het zelfs raadzaam is, om, ingevolge den voorslag van sir Charles Grey (zie bladz. 25 van n^o. 2), de vuursteen van de geweren te doen nemen? Wij voor ons kunnen het doelmatige van den laatstgenoemden voorslag niet inzien, dan alleen voor de gevallen, dat men eenen nachtelijken overval op het oog heeft, als wanneer een enkel toevallig afgaand schot het geheele plan in duigen kan doen vallen. En dan nog beschouwen wij het afnemen der vuursteen te gewaagd, vermeenende, dat de zekere overtuiging, dat geene der geweren geladen zijn, voor de laatstbedoelde vooronderstelling als voldoende kan geacht worden.

Voor ons bijzonder geval, gelooven wij zelfs het *niet* laden der geweren niet te veel te moeten aanprijzen. Het gehalte der troepen, die tot den aanval gebezigd worden, zal hier wellicht tot dezen of genen maatregel leiden. Wanneer wij een weinig dieper in de soldaten-natuur indringen, dan gelooven wij tot het besluit te moeten komen, dat een *schot* in den loop en eenig *versch kruid* op de pan, den waren infanterist met een zeker vertrouwen van *ontrefbaarheid* de gevaren te gemoet voert, terwijl het ongeladen geweer het gevoel moet doen oprijzen, *dat er iets ontbreekt aan zyne zelfstandigheid*. Wij zijn ook van de vooronderstelling uitgegaan, dat men met geene nieuwelingen zich in een straten-gevecht moet inlaten, en voor de oude soldaten zal het seherp ingeprente bevel, om het geweer niet dan op kommando uit den arm te nemen, wellicht voldoende zijn. Men zoude hier echter een middenweg kunnen inslaan, namelijk, om de hoofden der storm-kolommen *niet* te doen laden.

In zoo verre dus wat de algemeene en bijzondere voorafgaande maatregelen betreft; wij zullen aannemen dat deze werkelijk getroffen en dat de troepen, aldus geordend, op $1\frac{1}{2}$ of 2 geweerschoten afstands van de eerste omgeving der stad in gereedheid staan.

Even voor het aanbreken van het daglicht opent het worp-geschut op nieuw zijn vuur. De houwitsers en mortiers van 20 duim beschieten het inwendige gedeelte der stad, en trachten op eenige plaatsen, die niet in den omtrek der aanvals-punten zijn gelegen, verwarring te veroorzaken. De houwitsers à 15 duim en de hand-mortieren, welke niet bij de storm-kolommen ingedeeld zijn, rigten in den aanvang hun vuur op de drie accessen van aanval, doch zoodra de troepen de opstellings-lijnen (de vuur-lijnen) van het geschut voorbij gerukt zijn, rigten de laatstgenoemde houwitsers hun vuur op alle gedeelten welke door het overige geschut beschoten worden. De hand-mortieren staken hun vuur en stellen zich in reserve.

Zoodra dit vuur begint stellen de storm-kolommen zich in de aangewezen rigting in beweging, en rukken langzaam vooruit, tot digt bij de hoofd-accessen, als wanneer een vooraf bepaald sein-teeken den aanval doet beginnen. Muziek, trommen en trompetten zullen het beste geschikt zijn om dit sein-teeken gelijkelijk over te brengen, en de aanval begint.

b. De eigenlyke aanval.

Wanneer de plaats-gesteldheid het toelaat, dan vermijde men zooveel mogelijk om de sterk bezette punten bij de hoofd-accessen in het front aan te vallen, maar zoeker dezelve om te trekken en af te snijden. Zoodra eene wijk der stad genomen en afgesneden is, dan zal het gemakkelijk vallen om dezelve geheel te zuiveren, omdat men den ingesloten vijand in deszelfs levensbeginsel heeft aangetast. Wij vermeenen alzoo ook — in het geval dat eene zoodanige omtrekking mogelijk is — te moeten aanbevelen, om zich alsdan niet op te houden, maar door te marcheren tot dat men zijn doel bereikt heeft, om daarna de bezette huizen te doen openbreken en te zuiveren.

In het geval men genoodzaakt is om den vijand langs de hoofd-accessen in het front aan te vallen, dan dringt het hoofd der kolom, zonder zich aan het schieten te storen, in storm-marsch door, het aan de daartoe bestemde troepen overlatende, om de bezette huizen open te breken en te zuiveren, waartoe de storm-palen of beukers, van slinger-vatten voorzien, worden aangewend (1).

(1) Een boom van drie à vier ellen lengte en een paar palmen middellijn, door zes of acht man eindelings tegen eene huisdeur geslingerd, zal weldra weg banen. Zoodra de deuren geopend zijn storten eenige kavalleristen te voet binnen (eene brave scheeps-equipaasje, met houwers, pistolen en enter-bijlen gewapend, zouden hier heerlijke diensten kunnen bewijzen), en zuiveren de huizen. Deze hun doel bereikt hebbende, volgen daarna de steeds voortgaande beweging

Zijn de straten gebarricadeerd en sterk bezet, dan laat de bevelhebber der kolom eenige Congrevische pijlen voorafgaan. Eene zoodanige pijl (12pondige) op den grond gelegd en aangestoken, zal 500 tot 700 passen voortloopen zonder zich veel hooger dan eene manshoogte te verheffen, en dan verder ricochetterende, op 1600 à 1800 passen, nog kracht genoeg hebben om door 20 voet aarde te dringen (1). Een half dozijn dergelijke pijlen zoude de langste en breedste straten van Londen of Parijs zuiveren, al waren ze ook met muitelingen opgevuld en achter eene menigte van barrikaden verschanst. Een sprekend voorbeeld van de uitwerking van dit strijdmiddel, vinden wij in den eersten aanval van Oporto, alwaar twee 6pondige Congrevische pijlen voldoende waren, om de troepen van Don *Miguel*, die zich noch door geweer- noch door artillerie-vuur hadden laten ophouden, in de war te brengen.

Voornameijk zal het er hier op aankomen, dat elke aanvalskolom zoo spoedig mogelijk haren strategischen marsch volbrengt, d. i. dat zij in den kortstmogelijken tijd de haar voorgeschrevene stelling of haar object bereike, ten einde met de beide andere kolommen verder in verband te kunnen werken. Ook om die redeneu zijn er bij elke kolom een aantal manschappen ingedeeld, alleen bestemd om den weg, die door de hoofden der kolommen geopend of gebaad wordt, van muitelingen te zuiveren, om zoodoende de gemeenschaps-linien met de reserve geheel vrij te maken. Het ligt nu in de rede, dat, indien slechts de hoofden der kolommen zich niet laten ophouden en deze blijven doormarcheren, gevolgd door het opsluitend bataillon infanterie, de hand-mortieren en verdere artillerie, de in de huizen genestelde en verschanste muiters, afgesneden zijnde, hunne grootste kracht verloren hebben; doch het ligt ook tevens in de rede, dat het hoogstnoodzakelijk zij, te zorgen, dat de rug der voorwaarts getrokken troepen geheel *vry* gemaakt worde. Men bepale zich dus niet tot de doorgetrokken straat alleen, maar ook tot de zij- en nevenstraten, waartoe elke aanvalskolom, naar gelang van de belangrijkheid der flank-communicatiën, eenige troepen achterlaat, tot dekking en ondersteuning der manschappen belast met de bestorming der huizen.

Van het doortrokkene terrein moet men zich dus —

der kolom. De manschappen daartoe bestemd, moeten goed ingedeeld, en door brave officieren en onder officieren geleid worden.

(1) Het eenige dat bij het bovengemeld gebruik der vuurpijlen bezorgdheid kan geven, is, dat het toeval de pijl geheel doet keeren. Heeft dit echter toevalligerwijze plaats, dan gebeurt het echter veeltijds dat de pijl zich daarbij gelijktijdig verheft, en dus de achteraan komende troepen zelden kan beschadigen.

in den volsten zin des woords — ook meester maken, en dit kan, in ons onderhavig geval, dan alleen en zonder groote opofferingen plaats hebben, wanneer de eigenlijke kolom van aanval in den kortstmogelijken tijd haar object bereikt, en het verder zuiveren der accessen aan de achtergelatene troepen en, des noodig, aan de reserve overlaat.

Bij de vroeger aangehaalde voorbeelden, is reeds breedvoerig ontwikkeld, het schadelijke van zich in de straten eener stad met het vuur-gevecht in te laten. Wij hebben dus niet noodig in verdere bijzonderheden te treden, en kunnen thans volstaan met te zeggen: de aanvalskolom moet haar object, zonder een schot te doen en alleen met de punten harer bajonetten, bereiken. Slechts hier en daar kan eene Congrevische vuurpijl, zelfs tegen het geschut (indien de muitelingen daarvan voorzien zijn) worden aangewend.

De opperbevelhebber moet zich op eene zoodanige plaats buiten de stad bevinden, dat hij het spoedigste kan onderrigt worden van de vorderingen der drie verschillende kolommen van aanval. De kavallerie, welke bij elke kolom is ingedeeld, zal ook daartoe hare dienst kunnen bewijzen. Voornameijk moet aan den opperbevelhebber gerapporteerd worden, de min of meerdere hardnekkigheid, waarmede de tegenpartij zich in de huizen of wijken, in den rug der voorwaarts gedrongene kolommen, blijft verdedigen, ten einde over eenige reserve troepen doelmatig te beschikken. Eenmaal begonnen zijnde, moet men doortasten, en mogt het geval voorkomen, dat de aanwending der boven omschrevene middelen niet toereikende was, om eenige sterke gebouwen of reduits door derzelver bezetting te doen ontruimen, dan aarzele men niet om dezelve in brand te steken. Beter een gebouw of zelfs eene geheele wijk eener stad in asch gelegd, dan rugwaarts te gaan. Eene stad laat zich weder opbouwen — eene gelukkig geslaagde insurrectie is zelden te herstellen. Voor 50 millioen herbouwt men het grootste gedeelte eener fraaije stad; eene omwenteling kost welligt tienmaal zoo veel.

Zoodra nu de drie kolommen van aanval hunne objecten bereikt hebben, dan komt het er op aan, om zich er te handhaven; wij komen alzoo tot ons derde punt (1).

(1) Veel is er gesproken, geschreven en getwist omtrent het gebeurde voor en in Brussel in het jaar 1830; doch zooals het veeltijds gaat, zoo is ook hier de critiek niet genoeg met de zaak bekend geweest. De bijzonderheden die vooraf gingen, zijn te weinig algemeen bekend geworden, om over die gebeurtenissen grondig te kunnen oordeelen. Onder anderen heeft men ook later het binnen trekken van Brussel gegispit, zonder de bijzonderheden, wij herhalen het, die daartoe aanleiding hebben gegeven, in rekening te kunnen of te willen brengen. Wij voor ons, welke die bijzonderheden van zeer nabij heb-

c. *Het stelling nemen na den aanval.*

Hierbij moeten wij van de vooronderstelling uitgaan, dat, in weerwil der bereiking van het algemeen object voor de drie kolommen van aanval, eenige muitelingen zich nog blijven verdedigen, hetzij in eene der niet genomene wijken, hetzij in eene der reeds bezette gedeelten van de stad. Daarbij moeten wij tevens vooronderstellen, dat het bovenbedoelde object een gedeelte der stad is 't welk het overige gedeelte beheerscht, of gemakkelijke accessen tot dat gedeelte heeft.

Onze grondiger kennis in de leiding der hoogere en lagere krijgsvoering, moet ons ook hier aan de middelen helpen om de ingenomene stelling te verzekeren. Doch de eigenaardige krijgsvoering van den geest onzer eeuw mag hier niet te veel op den achtergrond worden gesteld. Immers de ondervinding heeft het ons geleerd, dat de middelen die door de tegenpartij worden aangewend, de ontwikkeling van hoofd-krachten en de algeheele aanwending onzer krijgs-kennis heeft gevergd, om slechts gedeeltelijk te overmeesteren of weerloos te maken. Waarom zouden wij dan diezelfde middelen niet bezigen, en des noods daaraan meer krijgskundige vormen geven, om den vijand met zijne eigene wapenen te bestrijden? De eerste kenners van het gebruik en de kracht van het buskruid bleven meester, toen zij het alleen waren, die dit geduchte strijdmiddel in aanwending bragten; doch van het oogenblik dat de tegenpartij deze uitvinding ook begon te benuttigen, was het evenwigt eenigzins hersteld, en degene die hetzelfde het volmaaktste in aanwending bragt, vermeerderde voor zich de kansen der overwinning. De vrijheids-kamp in Noord-Amerika en de burger-oorlog in de Vendée riepen eene nieuwe strijdwijze in het leven, welke de Fransche omwenteling met vrucht tegen hare buitenlandsche vijanden navolgde. De ingewortelde linie-tak-

ben gezien, die geen oogenblik het oor gestopt hadden als er iets te *hooren* viel, houden ons overtuigd, dat dat binnentrekken geenszins zoo geheel in het voornemen van den opperbevelhebber lag; doch dat bijzondere omstandigheden, even als bij Nancy, in 1790, plaats hadden (zie n^o. 4), daartoe geheel onverwacht aanleiding hebben gegeven. Het is hier de plaats niet om daarover verder uit te weiden. Later zullen welligt belangrijke bescheiden omtrent dit gedeelte onzer Vaderlandsche geschiedenis, welke wij, door onze persoonlijke kennis met vele der hoofd-acteurs van de Belgsche omwenteling, hebben kunnen opzamelen, ons aanleiding geven tot de uitgave van een bijzonder werk, waarvan het *schema* bij ons gereed ligt, onder den titel: *Bijdragen voor de Vaderlandsche Geschiedenis, of Nederland in de jaren 1830—1833*. Reeds sedert 4 jaren zijn wij bezig daartoe stoffen bijeen te zamelen. Bijzondere omstandigheden beletten ons voor als nog er de laatste hand aan te leggen.

V. R.

tiek achtte deze wijze van oorlogvoeren welligt wat al te gering, en boette deze halstarrigheid met vele nederlagen. Later zag men zulks beter in, en van dien oogenblik begon zich het evenwigt te herstellen. Heeft ook onze krijgskundige opleiding misschien niet een weinig te laag neder gezien op de middelen door de opstandelingen in de laatste zes jaren hier en elders aangewend? Wanneer alzoo de vijand onze strijdkrachten heeft kunnen tegenhouden, met afsnijdingen, barrikaden en het bezetten van huizen, des te gemakkelijker zullen wij hem den lust benemen, om tegen onze ingenomene stelling eene laatste zenuwtrekking van moed en wanhoop te wagen, door ons insgelijks naar de regelen der kunst te barrikaderen.

De hoofd-toegangen tot onze reserve komen hiertoe het eerst in aanmerking, vervolgens de toegangen en verbindingsstraten tot de door onze troepen bezette wijken, en tot die welke nog door den vijand bezet zijn. De medegenomene pionniers-gereedschappen zullen in dat geval heerlijke diensten kunnen bewijzen, terwijl men armen genoeg kan in beweging zetten, waartoe men, des noods, gepreste of goedgezinde bewoners der stad kan bezigen. Is alzoo het hoofd-object behoorlijk en spoedig bezet en afgesneden, dan kieze men daar ter plaatse een hoofd-gebouw tot *reduit*, waarin alles in gereedheid wordt gebragt voor de voeding en verzorging der troepen. Zoodra de communicatiën naar de reserve open en vrij zijn, worden de gekwetsten buiten de stad getransporteerd en daar verzorgd.

In de omstreken van het ingenomen object, worden twee of drie plaatsen gekozen voor de berging van den munitie-voorraad, als ook voor de bijeenbrenging van alle brand-bluschmiddelen welke men in de ingenomene wijken gevonden heeft. Tot de opsporing en bijeenbrenging dezer werktuigen, worden bijzondere daarmede bekende personen belast, en dadelijk wordt er eene dienst georganiseerd voor de bediening der brandspuiten. De brandspuiten die men heeft kunnen magtig worden, moeten dadelijk worden in staat gesteld om te kunnen dienen. De brandemmers, brandhaken en brandladders worden in drie verschillende depôts verdeeld, en de manschappen, of goedgezinde, of gepreste inwoners tot derzelver bediening aangewezen. Deze voorzorgen moeten dienen tot *behoud* van het ingenomene.

Gelijktijdig met deze maatregelen, het defensieve betrekkelijk, worden de maatregelen voor het offensieve voortgezet. Tegen de hoofd-toegangen van het nog bezette gedeelte der stad, worden de 12 stukken geschut, welke mede binnen de stad getrokken zijn, in batterij gesteld, en hierbij zullen voornamelijk de medegenomene 18 mortiertjes à 15 duim eene hoofdrol spelen. Deze worden dadelijk, na het nemen van het algemeene object, achter opgeworpene afsnijdingen gesteld, en

beginnen dan een geregeld vuur tegen de nog bezette gedeelten, terwijl de kommanderende officier der artillerie zorgt voor eene doelmatige leiding en rigting van het vuur. Het ligt ook in de reden, dat men, zelfs na het nemen van het object, geen oogenblik het offensive stake, weshalve het van belang zal zijn, dat dit geschut-vuur zich spoedig opene, middelerwijl de arbeiders bezig zijn, om zich *door de huizen* tot het nog bezette gedeelte eenen weg te hanen.

De opperbevelhebber der expeditie, onderrigt dat een gedeelte der stad zich nog blijft verdedigen, zal alsdan dadelijk maatregelen treffen, om van buiten af het offensive tegen dat gedeelte voort te zetten. De overige mortieren à 15 duim worden daartoe van buiten aangewend. Beslaat nu het nog bezette gedeelte eene aanmerkelijke oppervlakte, dan kan het overige worp-geschut weder in aanwending komen. De drie halve batterijen rijdende artillerie kunnen tot het bovenbedoelde einde met vrucht worden gebruikt. Hare eigenaardige strijdwijze volgende, dringt deze artillerie nu hier dan daar dicht bij de eerste omgevingen der stad, en teistert overal waar zij geweren ziet blinken of volkshoopen ontwaar wordt, zonder zich lang op eene positie op te houden.

Wij vooronderstellen al verder, dat onder deze gebeurtenissen de avond gevallen is, en de troepen eenige rust noodig hebben. Deze rust wordt door den opperbevelhebber besteed, om een plan voor eenen nachtelijken aanval op het nog bezette gedeelte der stad voor te bereiden, dewijl de volgende morgen onze grenzen van bezit moeten uitgebreid zien. Het *status quo* moet hier vóór alles vermeden worden; elk uur moet ons het bezit eener nieuwe overwinning toerekenen.

De strengste krijgstuicht moet blijven heerschen onder onze troepen, in de door ons ingenomene wijken. Over den eersten op de daad betrapten plunderaar, wordt terstond regt gehouden. Wettige rekwisitie zorge alleen voor het onderhoud en de verkwikking der troepen; want hier bedenke men wel, dat men juist de strengste krijgstuicht zal noodig hebben, om eenen nachtelijken aanval — indien die noodzakelijk is — te doen slagen. Blinde gehoorzaamheid kan ons hier alleen voor het vuur der onzen waarborgen, gelijk stipte opvolging der bevelen rampspoedige vergissingen kunnen voorkomen.

Het laatste hulpmiddel van bedwang, na het mislukken van den nachtelijken aanval, is de opoffering van een gedeelte der nog door de muitelingen bezette stad; want de tweede nacht moet ons meester zien over de stad, in haar geheel of over hare puinhoopen.

Na deze beschouwing gelooven wij te kunnen overgaan tot onze tweede categorie.

(Het vervolg en slot in n^o. 7.)

OPMERKINGEN

BETREFFENDE DE

SCHEEPS-ARTILLERIE.

(INGEZONDEN.)

De Redactie van den *Militairen Spectator* gaf onlangs niet onduidelijk te kennen, dat het haar aangenaam zoude zijn, ook eenige bijdragen, de zee-artillerie betreffende, in haar Tijdschrift te kunnen opnemen. De bijzondere betrekking waarin ik geplaatst ben, en mijn lang verblijf in eene der zeehavens van ons Rijk, gaf mij de gelegenheid, om, in dat tijdsverloop, eenige aantekeningen over dat belangrijke wapen bijeen te verzamelen, en het is uit deze, dat ik volgaarne, nu en dan, eenige uittreksels aan den *Militairen Spectator* wil toezenden, welke hij mogelijk waardig zal achten eene plaats in zijn geacht Tijdschrift in te ruimen. De eerste bijdrage welke ik tot dat einde den *Militairen Spectator* aanbiedt, zijn eenige opmerkingen betreffende het nieuw Nederlandsch scheeps-geschut, en wel voornamelijk over deszelfs *vizier-hoek*.

De vizier-hoek van het kort kanon van 50 pond is twee graden, en die van de nieuwe ijzeren caronnade drie graden.

De vizier-hoek van al de kanons, bij de Nederlandsche land-artillerie in gebruik, bedraagt een graad, en dezelve is bij andere mogendheden weinig of niet van deze grootte verschillend. Voor den nadenkenden artillerist, die de reden kent, waarom men dien hoek *byna* zoo overal, om of nabij éenen graad heeft genomen, ontstaat spoedig de vraag: waarom de ontwerpers van het nieuw Nederlandsch scheeps-geschut, bij de bepaling van deze, dezelve voor het kort kanon van 50 pond op twee graden, en voor de nieuwe ijzeren caronnade van dezelfde en andere kalibers op drie graden aangenomen heeft? In het hier volgende zal ik omtrent de grootte dezer hoeken in eenige bijzonderheden treden. Deze bijzonderheden zullen welligt voor menigen artillerist niets nieuws of leerzaams opleveren; doch ik vermeen te mogen vooronderstellen, dat dezelve aan de zee-officieren minder bekend zullen zijn. Te meer grond heb ik om dit te vooronderstellen, dewijl de bedoelde bijzonderheden geenszins in de werken, die over hun vak geschreven zijn, gevonden worden, hoezeer de kennis derzelve, naar mijn gevoelen, van belang is, dewijl dezelve bij het ontwerpen van een scheeps-kanon, als een der belangrijkste zaken, in aanmerking genomen moeten worden.

Het is eene ontegensprekelijke waarheid, dat men van den kanonnier, aan wien de bediening van het geschut in een gevecht opgedragen wordt, niet meer dan eene praktische kennis van deszelfs gebruik vorderen kan. Het onderwijs dat aan hem wordt toegedeeld, als ook zijne overige dienstpligten, belletten hem om uitgebreidere kundigheden van het wapen, waarbij hij dient, op te doen. Men kan alzoo van hem geene van die toepassingen verwachten, welke men van eenen artillerist vergen kan, die door zijnen stand en zijne opvoeding in staat is gesteld om eene vollediger, zoo wel praktische als theoretische, kennis van zijn wapen te verkrijgen. Men moet dus hieruit de gevolgtrekking afleiden, dat het een hoofd-vereischte is, om de werktuigen, welke de kanonnier behandelen moet, voor het gebruik zoo eenvoudig en gemakkelijk mogelijk te maken.

Sints achttien jaren dat ik de eer heb als officier bij het wapen der artillerie te dienen, heeft de ondervinding mij bewezen, dat het doelmatig gebruik van eenen vuurmond — naar gelang van de omstandigheden waarin men zich bevindt — steeds eene der moeilijkste zaken is om den kanonnier te leeren. Het is mij ook voorgekomen, dat de oorzaak dezer zwarigheid gelegen is, in de — voor den eenvoudigen kanonnier zoo bezwaarlijk te begripen — rigting en gedaante van de kogel-baan, welke, na eerst digt bij de monding van het kanon de vizier-lijn te hebben doorsneden, zich boven dezelve verheft, en later, op eenen aanzienlijken afstand (dewelke afhankelijk is van den vizier-hoek en van de lading) van de monding, deze weder snijdt en steeds onder haar blijft. Een natuurlijk gevolg van deze onkunde is dan ook, dat zij bijna in alle gevallen, dezelfde rigting aan het kanon geven, en bij voorkeur de vizier-lijn op het te beschieten voorwerp rigten, zonder den afstand van hetzelfde in aanmerking te nemen. Heeft dus het kanon eenen grooten vizier-hoek, dan is het bijna zeker, dat, in vele gevallen, door hem te hoog gerigt zal worden. Het is alzoo van het grootste belang om dezelve zoodanig te bepalen, dat het vizier-schot der kanons zoo groot is, dat deszelfs aanwending in die gevallen plaats vinde, waarbij de kanonnier — bij een snel vuren, wanneer de rigting niet meer door den officier kan worden nagegaan — als het ware aan zich-zelfen is overgelaten.

Dit heeft gewoonlijk plaats bij het formeren der vijandelijke aanvallen, welke meest op een' afstand van 7 à 800 passen geschieden, en verder bij derzelve nadering, wanneer zij onder het blikkendoos-vuur komen, in welk geval de vizier-hoek van éenen graad, in de meeste gevallen, aan de opgenoemde vereischte voldoet. De hoegrootheid van dezen hoek is dan niet willekeurig, maar wel degelijk eene bepaling op belangrijke vereischten gegrond.

Bevindt zich het te beschieten voorwerp op eenen kleineren afstand dan 7 à 800 passen, en moet hetzelfde met eenen kogel worden getroffen, dan moet de vizier-lijn beneden hetzelfde worden gerigt, en wel te meer, naarmate dat hetzelfde nader aan den vuurmond gelegen is.

De juiste aanwending van het geschut in deze omstandigheden is stellig de moeilijkste, en het is niet te verwonderen, dat de eenvoudige kanonnier slechts zeldzaam deze kundigheden bezit. Naar mijn inzien, zoude men ook gerust mogen aannemen, dat, over het algemeen, slechts aan weinigen zoodanige rigtingen zouden kunnen worden opgedragen, vooral wanneer men in aanmerking neemt, dat in zulke haghelijke oogenblikken zelden de zoo noodige bedaardheid, met het niet minder noodige beleid gepaard gaat (1).

De Nederlandsche land-artillerie was sedert lang overtuigd, van het belang dat er in gelegen is, om in dit belangrijk gedeelte van de aanwending der schoten doelmatig te voorzien, en zij heeft hetzelfde dan ook bereikt, door het invoeren van eenen zoogenaamde *kern-ring*; hetgeen eigenlijk niet anders is dan de vernietiging van den vizier-hoek, of de gelijkmaking van het hoogste metaal, en deze, des gevorderd wordende, in verband te gebruiken met een opzet, welke het middel verschaft om kunstmatige kleine en groote vizier-hoeken daar te stellen.

Twee instrumenten worden alzoo bij de Nederlandsche land-artillerie tot het rigten gebruikt, waarvan het eene tot niets anders strekt dan tot de gelijkmaking van het metaal, terwijl het andere de kunstmatige vizier-hoeken daarstelt. Konde men nu met een dezer werktuigen volstaan, dan ware de inrigting voorzeker eenvoudiger; doch de vorm onzer kanons, van eenen natuurlijken vizier-hoek voorzien, maakt dit onmogelijk; de vraag blijft daarom dan ook nog altijd bestaan, of de weglating van den vizier-hoek niet eene verbetering zoude zijn? De invoering van den langen houwtser van 15 duim zonder vizier-hoek, doet vermoeden, dat men tot dit gevoelen overgegaan is.

Aangezien de hoegrootheid van den vizier-hoek bij de land-artillerie niet willekeurig is, zoo zal ik nu verder in eenige uitweidingen treden, over het min of meer doelmatige van dezen hoek, zooals die aan de scheeps-kanons en caronnades gegeven is.

Vooreerst valt hier op te merken, dat bij het zeevuren de

(1) Mogelijk is deze aanvoering niet zoo geheel toepasselijk op de korporaals-rigters der veld- en rijdende artillerie, bij welke van deze belangrijke zaak een bijzonder werk wordt gemaakt (*).

(*) Het tegenwoordig standpunt van het onderwijs en de afrigting van de artillerie van het leger te velde, laat in dit opzigt niets te wenschen overig. De bemerkingen van den schrijver zijn dus op dat gedeelte in haren geheelen omvang niet van toepassing. *Sp.*

batterijen der schepen zóvele stukken bevatten, dat men genoodzaakt wordt, aan ieder officier ten minste 6 à 7 stukken tot opzigt toe te deelen; terwijl de officier bij de land-artillerie, in veldslagen en gevechten, gewoonlijk niet meer dan twee stukken onder zijne leiding heeft. Hieruit laat zich dus afleiden, dat het toezigt over de stukken aan boord der schepen minder is dan te land, en dat derzelve bediening in beslissende oogenblikken, en dus bij een snel vuren, nog meer dan te land aan den kanonnier is overgelaten. Neemt men nu hierbij in aanmerking, dat bij de marine weinig werk gemaakt wordt van de werkdadige onderrigting der geschutbediening en in het gebruik van haar wapen, dan zal het wel geen twijfel lijden, dat de hierboven gemaakte aanmerkingen op den kanonnier der land-artillerie toepasselijk, voor ons bijzonder geval, nog meer in overweging komen. Men mag dan ook gerust vaststellen, dat de matroos, zoo hij al rigt, altijd regt op het voorwerp zal rigten, zonder eenigermate den afstand in rekening te brengen. Dit nu zoo zijnde, zoo moet men immers hier nog meer oplettend zijn, om den vuurmond, welks bediening aan hem opgedragen is, zoodanig in te rigten, dat op het beslissende oogenblik van een gevecht, wanneer de matroos op zich-zelfen moet werken, en de officier niet meer in staat is al de bijzonderheden der rigting na te gaan, hij deze op de eenvoudigste wijze bedienen kan. Dit lijdt geen tegenspraak.

Een gevecht op zee wordt nooit op eenen grooten afstand beslist, en de afstand der te zamen vechtende schepen, in het beslissend oogenblik, is nooit meer dan hoogstens 400 ellen (2 kabellengte). In een gevecht tusschen enkele schepen, hebben gewoonlijk, vóór dat zij zich zoo dicht bij elkander bevinden, eenige manoeuvres plaats, gedurende welke men op grootere afstanden dan 400 ellen met elkander kanonneert. Is de afstand echter grooter dan 600 ellen, dan wordt het vuur reeds minder werkzaam; eene doelmatige bediening van het kanon is alleen in staat hierin eenigzins te gemoet te komen. De schoten moeten dus, op die afstanden, langzaam en bedaard, maar goed gerigt, aangewend worden. Het snel vuren zoude nutteloos munitien verspillen zijn, welke men later wel noodig zal hebben, en het is in deze oogenblikken, dat de officier een meerder toezigt over het rigten kan houden.

Ik meen nu hieruit te mogen besluiten, dat het rigten der vuurmonden, wanneer het gevecht binnen den afstand van 600 ellen plaats heeft, het eenvoudigste voor den zee-kanonnier moet zijn, en dat een welingerigt scheeps-geschut deze eigenschap als een hoofd-vereischte bezitten moet. Onderzoeken wij nu, in hoe verre of het kort kanon van 30 pond en de caronnade van dat kaliber aan dit vereischte voldoen.

Altijd van de vooronderstelling uitgaande, dat de scheeps-

kanonnier regt op het voorwerp, dat hij beschieten moet, rigt, en dat bij gevolg alle schoten door hem gedaan vizier-schoten zijn, zoo volgt hieruit, dat, indien het voorwerp binnen den afstand van het vizier-schot der genoemde kanons gelegen is, de schoten, indien dat voorwerp niet bijzonder hoog is, niet zullen treffen.

Het vizier-schot van het korte kanon van 30 pond bedraagt, volgens *Calten*, een afstand van 1024 bij $\frac{3}{4}$ kogelzware lading, terwijl hetzelfde bij $\frac{1}{4}$ kogelzware lading maar 842 ellen bedraagt. Het kern-schot van dezen vuurmond nog altijd 550 en 520 ellen zijnde, naar gelang de lading het $\frac{3}{4}$ of $\frac{1}{4}$ der kogelzwarte genomen wordt, zoo laat zich hieruit afleiden, dat de gevechten in den beslissenden oogenblik meest *in* of wel nog meer *binnen* dezen afstand zullen plaats vinden. De schoten uit de korte kanons op het vijandelijk schip, moeten dus, in die oogenblikken, met het kern-schot aangewend worden.

De scheeps-kanonnier nu in het vizier-schot rigtende, en aannemende, dat de kogel op eenen afstand van 500 ellen — alwaar ik vooronderstel dat een zee-gevecht beslist wordt — nog maar zeer weinig beneden de aslijn van den vuurmond gedaald zal zijn, zoo zal, uit eene zeer eenvoudige berekening, volgen, dat de kogel op dien afstand zich op eene hoogte van ongeveer 10,5 el boven den water-spiegel moet bevinden. De kogels zullen dan bij gevolg allen over den romp henen gaan en alleen schade aan het tuig kunnen toebrengen.

Daar men nu vooronderstellen moet, dat het tuig der vijandelijke schepen, vóór het aanbreken van den beslissenden oogenblik, door het manoeuvre-gevecht, reeds ontredderd is, zoo zullen de bovenbedoelde schoten als geheel nuttelooze schoten moeten aangemerkt worden. Moest men, op deze afstanden, dat doel nog zoeken te bereiken, dan zou zulks geenszins met kogels, maar wel met schroot-, knepel- of sterrekogels uitvoerbaar wezen.

Op 600 ellen afstands of daaromtrent vechtende, zal zich dit nadeel nog meer doen gevoelen, dewijl, op dien afstand of daaromtrent, bij het kanon van 30 pond onder het vizier-schot gerigt, het projectiel deszelfs grootste hoogte bereikt zal hebben.

Deze zelfde redenering op de caronnade toepassende, zal men zien, dat bij dezen vuurmond, welke toch bestemd is om op korte afstanden te vechten, dit nadeel door eene meerdere opening van deszelfs vizier-hoek nog grooter wordt, en de schoten uit dezelve, op den afstand gedaan waar gewoonlijk de beslissing van het gevecht plaats heeft, ook over den romp van het schip zullen heen gaan, zoodat al het vorige ook hier hare toepassing vindt.

De Engelschen hadden reeds lang het belang ingezien van een middel te hebben, om in een gevecht van nabij hunne stukken

horizontaal te kunnen rigten. Zij waren overtuigd dat dit noodig was om eene goede uitwerking van hun geschut te kunnen verwachten. Evenwel geeft de generaal sir *Howard Douglas*, in zijne *Naval Gunnery*, de gelijkmaking van het hoogste metaal niet als zoodanig middel op; waarschijnlijk uthoofde hij vaststelt, dat de rook belet om in die oogenblikken te kunnen rigten. Hij tracht echter dit doel te bereiken, door het invoeren van eenen slinger, welke aan de tappen wordt vastgemaakt, en welke de elevatiën van het kanon, door deszelfs beweging bij het slingeren van het schip, aangeeft. Dit middel is zeker niet af te keuren, en het komt mij voor, dat zoodanige invoering bij de Nederlandsche marine hoogst nuttig zoude zijn; vooral nu, nu ook bij deze het voornemen bestaat om percussie-toestellen in te voeren, welke het middel zullen verschaffen, om juist op den oogenblik dat men zulks begeert het kanon te doen afgaan, waardoor het gebruik van dezen slinger veel eenvoudiger zal worden.

De vaste opzet op de nieuwe korte kanons van 50 pond en de caronnade, voorziet niet in het opgenoemde gebrek; want deze verhooging, door welks ingesneden ruimte men vizieren moet, blijft altijd voor den scheeps-kanonniër een moeilijk te gebruiken, zelfs een zeer gebrekkig en welligt onbegrijpelijk, werktuig. Immers deszelfs vaste stand, bij het niet waterpas staan der raderen van het scheeps-affuit — wat bij iedere slingering of stamping van het schip plaats vindt — zal telkens een groot misslag in het rigten doen begaan, welke onmogelijk vermeden zal kunnen worden. Want zelfs vooronderstellende, dat de rigter volkomen met de theorie van het schieten bekend ware, dan zal de smalle insnijding in dezen opzet, het rigten over het hoogste metaal ondoenlijk maken, zoodra de beweging van het schip het hoogste metaal eenigzins regs of links van de vizier-sneden verplaatst; hetgeen in zeer vele omstandigheden het geval kan zijn.

Ik meen nu uit deze beschouwing te mogen afleiden, dat de vizier-hoek van 2 en 3 graden, zooals die aan het nieuwe Nederlandsche geschut gegeven wordt, en ook de vaste opzet op het achterste gedeelte van het lange veld, geene goede inrigting der vuurmonden is, en dat het gelijkmaken van het hoogste metaal aan de kulas en aan den kop, of ten minste het aanmerkelijk verkleinen van den vizier-hoek en het weglaten van den vasten opzet op het achter-einde des langen velds der kanons en caronnaden, eene hoogstbelangrijke verbetering aan het scheeps-geschut zoude zijn; eene verbetering, die, indien Nederland de eerste mogendheid was welke zulks invoerde, onze marine eene wezenlijke meerderheid boven die van andere natien zoude bezorgen, dewelke in hare gevolgen onberekenbaar nut zoude kunnen aanbrengen.

Indien soms het bestuur het voornemen mogt hebben, om, in navolging van andere zee-mogendheden, eenen korteren vuurmond dan het korte kanon à 50 pond, maar evenwel langer dan de gewone caronnade, mede in te voeren, dan zoude ik mij reeds beloofd rekenen, zoo deze mijne bijdrage tot de zee-artillerie, aanleiding zoude hebben kunnen geven, om den ontwerper van zulk een soort van geschut, en in het algemeen den zee-officier, tot nadenken over zulk eene belangrijke zaak, als deze is, te hebben opgewekt. En hiermede eindig ik dezelve, met het voornemen om, indien tijd en gelegenheid zich voordoen, nog eenige uittreksels uit mijne aantekeningen, het nieuwe scheeps-geschut betreffende en in het algemeen over de zee-artillerie, mede te deelen.

October 1836.

G.....

VERSCHEIDENHEDEN.

Bij de Beijersche infanterie, is, volgens koninklijke verordening, de degen als wapen der officieren afgeschafte, en daarvoor in plaats gegeven de aldaar in gebruik zijnde jager-sabel. Dit is, naar ons inzien, eene doelmattige verandering. Bij het-

zelfde besluit is echter verordend, dat de veldmaarschalk vorst *Wrede* den degen zal blijven dragen, welken deze met roem gekroonde veldheer, van de officieren van het Beijersche leger tot aandenken heeft ontvangen.

Volgens eene onlangs bij het Fransch ministerie ingekomene opgave, is gebleken, dat één luitenant-generaal en 30 andere officieren van alle graden de Israëlitische godsdienst belijden.

In eenige nieuwsbladen heeft men het willen doen voorkomen, alsof de generaal *Bernard*, de tegenwoordige minister van oorlog in Frankrijk, een zeer nietsbeduidende persoon was, welke zich op geene antecedenenten konde beroepen. Zulks is echter het geval niet, en het zal welligt onze lezers aangaan, die thans aan het hoofd der administratie van het Fransche krijgswezen is gesteld geworden.

De generaal *Bernard* is een officier uit de oude Napoleontische school, welke van 2den luitenant tot luitenant-generaal is opgeklommen, en de meeste zijner rangen op het slagveld en in onderscheidene veldtogten heeft verkregen. Eerst in den veldtogt tegen de Pruisen, trok hij de aandacht van den Franschen keizer, toen hij, nog jong officier zijnde, op eenige vragen, welke *Napoleon* hem deed, zich zoo verre door zijne geestdrift liet wegslepen, dat hij het plan voor den geheelen veldtogt ontwikkelde, zonder te bemerken, dat het voorhoofd van zijnen keizer zich rimpelde. *Napoleon* zeer onvergenoegd, brak het gesprek op eenen norschen toon af, en verplaatste hem naar het leger van Italië. De diep gekrenkte kapitein had echter nauwelijks het kabinet des keizers verlaten, toen deze, tegen de hem omringende generaals, zeide: « *Il y a l'étoffe d'un maréchal dans cet homme là.* » Uit Berlijn dagteekende *Napoleon* de benoeming van den schijnbaar in ongenade gevallen officier tot lid van het legioen van eer. Toen de Fransche keizer, eenigen tijd later, een omstandig verslag van de militaire aangelegenheden van Italië vroeg, en zulks van zijne generaals aldaar niet naar zijn zin konde erlangen, werd *Bernard* door eenen renbode naar Parijs opgeroepen, alwaar hij zich dadelijk bij zijne aankomst bij *Duroc* moest aanmelden. Zeer vermoed van de reis en met stof bedekt, laat *Bernard* zich aan de Tuileriën afzetten en bij *Duroc* aandienen, die hem onmiddellijk bij *Napoleon* bragt. De kapitein *Bernard* geeft mondeling verslag zijner waarnemingen, en zonder zich daarover uit te laten, staat *Napoleon* op, zeggende: « Volg mij overste *Bernard!* » en bragt hem in de vergadering van den staatsraad, waarin hij hem over verschillende zaken, Italië betreffende, zijne denkbeelden doet uiten. Na de zitting werd de overste *Bernard* tot adjudant des keizers benoemd. De belooning volgde hier op gekenmerkte verdiensten, en dit was den magtigen hefboom dien *Napoleon* gedurig in beweging bragt, en waardoor hij in staat werd gesteld zijne reuzenplannen ten uitvoer te leggen.

Als chef van het korps der genie maakte *Bernard* al de latere veldtogten mede, en won den generaals-rang op het slagveld. Na de restauratie werd *Bernard* door den oudsten tak der *Bourbons* verbannen, die daarop naar de Vereenigde Staten vertrok, alwaar hij het plan tot de bewonderingswaardige versterking der kusten van Florida ontwierp, en deszelfs uitvoering bestuurde. Na zijne terugkomst in Frankrijk, sloot hij zich naauw aan den hertog van *Orleans*, welke hem, na de Julij-dagen, tot zijnen vleugel-adjudant benoemde en later tot pair van Frankrijk verhief. Koning *Lodewijk Philips* voed voor hem dezelfde genegenheid als voor den maarschalk *Gérard*, welke men ware vriendschap zoude kunnen noemen, en het is ook alleen aan dat wederkeerige gevoel toe te schrijven, dat de generaal *Bernard* de moeilijke taak van oorlogs-minister heeft op zich genomen. In het maatschappelijk verkeer is hij de eenvoudigste en beminnaarswaardigste mensch, die over alle

horizontaal te kunnen rigten. Zij waren overtuigd dat dit noodig was om eene goede uitwerking van hun geschut te kunnen verwachten. Evenwel geeft de generaal sir *Howard Douglas*, in zijne *Naval Gunnery*, de gelijkmaking van het hoogste metaal niet als zoodanig middel op; waarschijnlijk uthoofde hij vaststelt, dat de rook belet om in die oogenblikken te kunnen rigten. Hij tracht echter dit doel te bereiken, door het invoeren van eenen slinger, welke aan de tappen wordt vastgemaakt, en welke de elevatiën van het kanon, door deszelfs beweging bij het slingeren van het schip, aangeeft. Dit middel is zeker niet af te keuren, en het komt mij voor, dat zoodanige invoering bij de Nederlandsche marine hoogst nuttig zoude zijn; vooral nu, nu ook bij deze het voornemen bestaat om percussie-toestellen in te voeren, welke het middel zullen verschaffen, om juist op den oogenblik dat men zulks begeert het kanon te doen afgaan, waardoor het gebruik van dezen slinger veel eenvoudiger zal worden.

De vaste opzet op de nieuwe korte kanons van 50 pond en de caronnade, voorziet niet in het opgenoemde gebrek; want deze verhooging, door welks ingesneden ruimte men vizieren moet, blijft altijd voor den scheeps-kanonniër een moeilijk te gebruiken, zelfs een zeer gebrekkig en welligt onbegrijpelijk, werktuig. Immers deszelfs vaste stand, bij het niet waterpas staan der raderen van het scheeps-affuit — wat bij iedere slingering of stamping van het schip plaats vindt — zal telkens een groot misslag in het rigten doen begaan, welke onmogelijk vermeden zal kunnen worden. Want zelfs vooronderstellende, dat de rigter volkomen met de theorie van het schieten bekend ware, dan zal de smalle insnijding in dezen opzet, het rigten over het hoogste metaal ondoenlijk maken, zoodra de beweging van het schip het hoogste metaal eenigzins regs of links van de vizier-sneden verplaatst; hetgeen in zeer vele omstandigheden het geval kan zijn.

Ik meen nu uit deze beschouwing te mogen afleiden, dat de vizier-hoek van 2 en 3 graden, zooals die aan het nieuwe Nederlandsche geschut gegeven wordt, en ook de vaste opzet op het achterste gedeelte van het lange veld, geene goede inrigting der vuurmonden is, en dat het gelijkmaken van het hoogste metaal aan de kulas en aan den kop, of ten minste het aanmerkelijk verkleinen van den vizier-hoek en het weglaten van den vasten opzet op het achter-einde des langen velds der kanons en caronnaden, eene hoogstbelangrijke verbetering aan het scheeps-geschut zoude zijn; eene verbetering, die, indien Nederland de eerste mogendheid was welke zulks invoerde, onze marine eene wezenlijke meerderheid boven die van andere natien zoude bezorgen, dewelke in hare gevolgen onberekenbaar nut zoude kunnen aanbrengen.

Indien soms het bestuur het voornemen mogt hebben, om, in navolging van andere zee-mogendheden, eenen korteren vuurmond dan het korte kanon à 50 pond, maar evenwel langer dan de gewone caronnade, mede in te voeren, dan zoude ik mij reeds beloofd rekenen, zoo deze mijne bijdrage tot de zee-artillerie, aanleiding zoude hebben kunnen geven, om den ontwerper van zulk een soort van geschut, en in het algemeen den zee-officier, tot nadenken over zulk eene belangrijke zaak, als deze is, te hebben opgewekt. En hiermede eindig ik dezelve, met het voornemen om, indien tijd en gelegenheid zich voordoen, nog eenige uittreksels uit mijne aantekeningen, het nieuwe scheeps-geschut betreffende en in het algemeen over de zee-artillerie, mede te deelen.

October 1836.

G.....

VERSCHIEDENHEDEN.

Bij de Beijersche infanterie, is, volgens koninklijke verordening, de degen als wapen der officieren afgeschafte, en daarvoor in plaats gegeven de aldaar in gebruik zijnde jager-sabel. Dit is, naar ons inzien, eene doelmattige verandering. Bij het-

zelfde besluit is echter verordend, dat de veldmaarschalk vorst *Wrede* den degen zal blijven dragen, welken deze met roem gekroonde veldheer, van de officieren van het Beijersche leger tot aandenken heeft ontvangen.

Volgens eene onlangs bij het Fransch ministerie ingekomene opgave, is gebleken, dat één luitenant-generaal en 30 andere officieren van alle graden de Israëlitische godsdienst belijden.

In eenige nieuwsbladen heeft men het willen doen voorkomen, alsof de generaal *Bernard*, de tegenwoordige minister van oorlog in Frankrijk, een zeer nietsbeduidende persoon was, welke zich op geene anteceden ten konde beroepen. Zulks is echter het geval niet, en het zal welligt onze lezers aangaan, die thans aan het hoofd der administratie van het Fransche krijgswezen is gesteld geworden.

De generaal *Bernard* is een officier uit de oude Napoleontische school, welke van 2den luitenant tot luitenant-generaal is opgeklommen, en de meeste zijner rangen op het slagveld en in onderscheidene veldtogten heeft verkregen. Eerst in den veldtogt tegen de Pruiszen, trok hij de aandacht van den Franschen keizer, toen hij, nog jong officier zijnde, op eenige vragen, welke *Napoleon* hem deed, zich zoo verre door zijne geestdrift liet wegslepen, dat hij het plan voor den geheelen veldtogt ontwikkelde, zonder te bemerken, dat het voorhoofd van zijnen keizer zich rimpelde. *Napoleon* zeer onvergenoegd, brak het gesprek op eenen norschen toon af, en verplaatste hem naar het leger van Italië. De diep gekrenkte kapitein had echter nauwelijks het kabinet des keizers verlaten, toen deze, tegen de hem omringende generaals, zeide: « *Il y a l'étoffe d'un maréchal dans cet homme là.* » Uit Berlijn dagteekende *Napoleon* de benoeming van den schijnbaar in ongenade gevallen officier tot lid van het legioen van eer. Toen de Fransche keizer, eenigen tijd later, een omstandig verslag van de militaire aangelegenheden van Italië vroeg, en zulks van zijne generaals aldaar niet naar zijn zin konde erlangen, werd *Bernard* door eenen renbode naar Parijs opgeroepen, alwaar hij zich dadelijk bij zijne aankomst bij *Duroc* moest aanmelden. Zeer vermoëid van de reis en met stof bedekt, laat *Bernard* zich aan de Tuileriën afzetten en bij *Duroc* aandienen, die hem onmiddellijk bij *Napoleon* bragt. De kapitein *Bernard* geeft mondeling verslag zijner waarnemingen, en zonder zich daarover uit te laten, staat *Napoleon* op, zeggende: « Volg mij overste *Bernard!* » en bragt hem in de vergadering van den staatsraad, waarin hij hem over verschillende zaken, Italië betreffende, zijne denkbeelden doet uiten. Na de zitting werd de overste *Bernard* tot adjudant des keizers benoemd. De belooning volgde hier op gekenmerkte verdiensten, en dit was den magtigen hefboom dien *Napoleon* gedurig in beweging bragt, en waardoor hij in staat werd gesteld zijne reuzenplannen ten uitvoer te leggen.

Als chef van het korps der genie maakte *Bernard* al de latere veldtogten mede, en won den generaals-rang op het slagveld. Na de restauratie werd *Bernard* door den oudsten tak der *Bourbons* verbannen, die daarop naar de Vereenigde Staten vertrok, alwaar hij het plan tot de bewonderingswaardige versterking der kusten van Florida ontwierp, en deszelfs uitvoering bestuurde. Na zijne terugkomst in Frankrijk, sloot hij zich naauw aan den hertog van *Orleans*, welke hem, na de Julij-dagen, tot zijnen vleugel-adjudant benoemde en later tot pair van Frankrijk verhief. Koning *Lodewijk Philips* voed voor hem dezelfde genegenheid als voor den maarschalk *Gérard*, welke men ware vriendschap zoude kunnen noemen, en het is ook alleen aan dat wederkeerige gevoel toe te schrijven, dat de generaal *Bernard* de moeilijke taak van oorlogs-minister heeft op zich genomen. In het maatschappelijk verkeer is hij de eenvoudigste en beminne swaardigste mensch, die over alle

onderwerpen met grondige kennis spreekt, en die zelden van de diensten gewaagt door hem aan zijn vaderland bewezen.

Zweden schijnt thans voor het geheele Noordelijke Europa ijzer-geschut te gieten. Reeds hebben wij gewag gemaakt van een groot aantal stukken dat voor Beijeren in gereedheid wordt gebracht; thans vinden wij in de *Algem. Milit. Zeitung* van den 5den October, dat Rusland insgelijks een contract met de Zweedsche regering heeft aangegaan voor de levering van ijzer-geschut. Reeds zijn drie Zweedsche vaartuigen, met ongeveer 150 zware ijzeren stukken beladen, in den loop van dezen zomer te Dantzig aangekomen, van waar zij op Weichselvaartuigen verder naar Polen worden vervoerd.

Eene bijzonderheid welke op de laatste heugelijke verjaardag van Hare Majesteit de Koningin, hier ter stede heeft plaats gehad, kunnen wij niet met stilzwijgen voorbij gaan. Vijf bedoelen hier namelijk de uitdeeling van 75 zilveren en bronzen medailles voor 24 en 12jarige trouwe dienst aan onder-officieren en manschappen der 8ste afdeeling nationale infanterie. Deze ruime uitdeeling levert het sprekenste bewijs op, dat voor 't minst de vrijwillige dienstneming bij die afdeeling op eene buitengewone wijze wordt bevordert en aangemoedigd. Het stelsel 't welk door den verdienstelijken chef dier afdeeling, de kolonel *Hulst*, voor het meer dan voltallig houden van deszelfs kader van onder-officieren en korporaa's gevolgd wordt, verdient in vele opzichten gekend en ter navolging te worden aanbevolen. Het geheele stelsel rust op de stipte bevordering naar verdiensten, welke dan ook op alle mogelijke wijzen door den chef worden aangemoedigd en voorgetrokken. Zoodra er eene plaats van korporaal of onder-officier open is, wordt het aan de kandidaten toegelaten om naar die plaats te dingen, en hij die door zijne verdiensten, kennis en goed gedrag de meeste aanspraak heeft en daarvan de bewijzen aflegt, kan zich ook verzekert houden van zijne benoeming tot de vacante rang. Dit stelsel wordt zelfs uitgestrekt tot het korps muzikanten, waar de elèves voor eene commissie van deskundigen moeten wedijveren tot de benoeming van staf-muzikant, enz. Dit stelsel, met naauwgezetheit en volmaakte regtvaardigheid gevolgd, levert aan den chef steeds ruime stoffe ter aanvulling van een goed kader onder-officieren en korporaa's; terwijl hij hierdoor dit moeilijke vraagstuk, dat zelfs door de inrigting der schoolkompagnieën niet dan zeer onvoldoende is kunnen worden beantwoord, zoo het schijnt heeft kunnen oplossen.

KRIJGSKUNDIG LETTERNIEUWS.

France.

Artillerie du Comité 1830.

Collection de Dessins, représentant les principaux affûts de l'artillerie de terre, avec leurs tracés, leurs objets de details et les côtes de leurs dimensions et de leurs poids, par *POUMET*; à l'usage des officiers du corps royal de l'artillerie en campagne et dans les places, où ne se trouvent pas les tables de construction:

- Artillerie de campagne,
- " " montagne,
- " " siège,
- " " place et de côte,
- Pieces montés sur leurs affûts.

Et tracés de toutes les voitures d'artillerie, caissons à munition, chariot de batterie, forge, affûts de l'obusier de huit pouces, du mortier de dix pouces à petites portées, du mortier de huit pouces du pierrier.

Cahier oblong de 15 planches, sur demie feuille.

Chez *Doorman*, à la Haye; *Miechielsen*, à Leipzig; *Dunker Humbolt*, à Berlin, et les principaux libraires.

De hier in zijn geheel medegedeelde titel van deze verzameling teekeningen van het nieuwe Fransche artillerie-materiël, zal derzelver inhoud genoegzaam doen kennen. Het is moeijelijk om te beoordeelen, in hoe verre het hierin aangegevene juist is. Eene vergelijking van eenige afmetingen met de opgaven in de nieuwe *Aide Mémoire*, onlangs te Parijs en Straatsburg uitgekomen, geeft echter genoegzaam vertrouwen om deze collectie te kunnen aanbevelen, hoeeer ook de lithographische uitvoering wel wat te wenschen overig laat. Voor de bezitters van de bovengenoemde *Aide Mémoire* zijn deze platen in vele opzichten van belang, tot verduidelijking van den tekst.

Klapper op de bestaande krijgsregeling der landmagt, door den generaal-majoor *KESMAN*. Te 's Gravenhage, bij de Gebroeders *VAN CLEEF*.

Een werk van dadelijke toepassing, dat in eene lang bestaan behbende behoefte heeft voorzien, en dat — wat meer is — aan de verwachting beantwoordt. Het *Zakboekje* van den artillerie-kapitein *de Brujn* en de *Klapper* van den generaal-majoor *Kesman*, zijn twee werken, die, wat *nut en doelmatigheid* betreffen, op ééne lijn kunnen gesteld worden, en alzoo voor ieder officier, bij welk wapen hij dienen moge, eene blijvende waarde zullen behouden.

Manuel d'escrime, par le capitaine *DE BAST*, ancien professeur de tout arme et gymnasiarque à la société royale et chevalière de *St. Michel à Gand*. Avec portrait et planches. *La Haye*, chez *KIPS*, JHJ. 1836.

Dit werk over de schermkunst, waarbij de schrijver eenige andere werken met voordeel heeft geraadpleegd, draagt de blijken dat de opsteller zijn vak meester is. De dogmatische voordragt heeft ons wel bevallen, en vermeenen wij het werk te kunnen aanbevelen. Behalve het portret van den kapitein, schrijver, professor en gymnasiarque in gedrappeerd theatraal figuur, voor den titel geplaatst, hebben wij gemeend in elk der figuren *au trait*, achter den tekst gevoegd, hetzelfde portret van den schermenden hoogleeraar op te merken; alzoo te zamen 30 portretten van een en denzelfden persoon. De schrijver schijnt zich aan het Nederlandsch publiek *verveeloudigd* te hebben willen doen kennen; wellicht ter bevordering van het debiet zijns werks, dat overigens fraai is uitgevoerd, en wezenlijk verdient gekend te wezen.

In de laatste dagen dezer maand heeft bij onze Uitgevers het licht gezien:

Bijdragen tot de beoefening der krijgskunst, bijeenverzameld door *J. C. VAN RIJNEVELD*. Eerste bijdrage, zijnde de Nederduitsche vertaling van *VON DECKER's praktischen strategie*.

De vertaling van dit werkje had ten doel om in eene bestaande behoefte te voorzien.

Onder de stoffen ter bearbeiding der *Bijdragen tot de beoefening der krijgskunst*, waarvan de eerste bijdrage, onder den titel van *VON DECKER's werkdadige strategie*, hier boven is aangekondigd, behooren ook de *Précis de l'art de la guerre*, door *JOMINI*, en de *Essai sur l'organisation de l'artillerie et son emploi dans la guerre de campagne*, par *J. H. LE BOURG*. Beide deze werken, eerst onlangs bij *ANSELIN* te Parijs in het licht gegeven, zullen niet blootelijk vertaald, maar naar het doel en de inzichten dier nieuwe letterkundige onderneming worden omgearbeid, ten dienste der studiën van het Nederlandsche leger.

B I J L A G E V,

Behoorende bij den Militairen Spectator, 5de Deel, n^o. 5.

(Maand November, 1836.)

LAATSTE BENOEMINGEN, OVERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

Bij de 14de afd. inf.: tot afdeulings-adj.: de kap. J. Schel-
tus, van de 17de afd. inf. Tot officieren van gezondheid der
1ste klasse, in het vaste kader van het geneskundig personeel
der landmagt: bij het garnizoen te Vlissingen: M. J. Wilson,
officier van gezondheid van de 2de klasse, met den titulairèn
rang van chirurgyn-maj., dienende als tijdelijk officier van ge-
zondheid der 1ste klasse bij het reg. ligte drag. n^o. 5; bij het
reg. ligte drag. n^o. 5: W. C. van Leersum, officier van ge-
zondheid van de 2de klasse, bij het reg. ligte drag. n^o. 4; bij
de 9de afd. inf.: G. A. Baum, officier van gezondheid van de
2de klasse, bij de afd. Tot officieren van gezondheid der 2de
klasse, in het vaste kader van het geneskundig personeel der
landmagt: bij de 9de afd. inf.: J. Weteling, officier van ge-
zondheid van de 3de klasse bij het groot Rijkshospitaal te
Utrecht; bij het reg. ligte drag. n^o. 4: W. A. van Scherm-
beek, tijd. offic. van gezondh. van de 2de klasse bij het bat.
transportrein; bij de 10de afd. inf.: G. F. van Dommelen,
offic. van gezondh. van de 3de klasse bij de batterij rijdende
art. n^o. 13. Tot officieren van gezondh. van de 3de klasse,
in het vaste kader van het geneskundig personeel der landm.:
bij de 14de afd. inf.: L. J. de Jong, tijd. offic. van gezondh.
van de 3de klasse, van de afd.; bij de batt. rijd. art. n^o. 3:
P. J. van der Arend van Roon, tijd. offic. van gezondh. van
de 3de klasse bij de ambulances van het leger te velde; bij de
batt. rijd. art. n^o. 13: F. J. de Freijtag, tijd. offic. van ge-
zondh. van de 3de klasse bij de ambulances van het leger te
velde; bij de 9de afd. inf.: L. F. Persille, bezoldigd kweeke-
ling van de 1ste klasse, J. M. E. van Ghert, bezoldigd kweeke-
ling van de 2de klasse, beide bij het groot Rijkshospitaal te
Utrecht; bij de 2de afd. inf.: J. J. Woltersom, bezoldigd
kweekeking van de 3de klasse bij het groot Rijkshospitaal te
Utrecht; bij het 6de bat. art. nat. mil.: J. Smith, bezoldigd
kweekeking van de 3de klasse bij het groot Rijkshospitaal te
Utrecht; bij het groot Rijkshospitaal te Utrecht: J. Hessink
Jansen, toegelaten leerling bij gemeld hospitaal. Bij het korps
sappeurs in Oost-Indië: tot 2den luit.: de sergeant-maj. P. Dre-
sen, van het korps mineurs en sappeurs. Bij de komp. art.
in de West-Indië: tot 2den luit.: de sergeant H. Boer, van het
3de bat. art. nat. mil. Bij het korps ingenieurs, mineurs en
sappeurs: tot 2de luits.: de kadets der mil. akad. J. A. Kool,
G. G. van der Hoeven, A. J. C. de Bruijn, C. W. baron
van Dedem, W. D. Vignon van Alphen, J. P. Holtzschue en
jonkheer J. van Sijpestein. Bij de 2de afd. mob. Geldersche
schutt., bij het 3de bat.: tot offic. van gezondh. van de 2de
klasse: Dr. Hendrik Willem Evers. Bij de Kon. Mil. Akad. te
Breda: tot leeraar van de 1ste klasse in de Fransche taal- en
letterkunde: de leeraar in de Engelsche en Italiaansche talen
aan het instituut voor de marine te Medemblik J. F. Sanders.
Tot leeraars der 1ste klasse in de wiskunde: de leeraars der 2de
klasse in de wiskunde J. Badon Ghijben en H. Strootman,
van gemelde akademie. Tot hoogleeraar in de Maleische taal-
kunde en in de land- en volkenkunde der Oost-Indische bezit-
tingen: de Oost-Indische ambtenaar P. P. Roorda van Eijsinga.
Tot leeraar der 1ste klasse in het handteekenen: de kunstschilder
J. Schouman. Tot adjuvant bibliothecaris: de bibliograaf
E. H. Brouwer. Tot lithographisch teekenaar en drukker: de
graveur L. F. Huijgens. Bij de afd. kur. n^o. 1: tot ritm.-
kommandant: de ritm. J. Mathijs, van de afd. kur. n^o. 3.
Bij het reg. ligte drag. n^o. 4: tot ritms.-komm.: de ritms. A.

Thesingh en G. A. G. baron van der Duijn, van het reg. Bij
het reg. ligte drag. n^o. 5: tot ritms.-komm.: de ritms. L. H.
J. baron van Voorst, H. C. Zehelein, O. L. graaf van Lim-
burg Stirum en P. H. baron Taets van Amerongen. Bij het
reg. huz. n^o. 6: tot ritms.-komm.: de ritms. K. M. Storm de
Grave, J. C. Coets van Baggen, H. H. van de Poll en W. J.
graaf van der Goltz. Bij de afd. kur. n^o. 9: tot ritms.-komm.:
de ritms. F. W. Nix en J. J. F. van Oijen, van de afd. Bij
het reg. lanc. n^o. 10: tot ritms.-komm.: de ritms. J. C. Wolterbeek
en W. F. baron Snouckaert van Schaenburg, van het reg.

VERPLAATSINGEN.

Bij de afd. gren.: de offic. van gezondh. van de 3de klasse,
H. Z. Woltersom, van de 9de afd. inf. Bij de 2de afd. inf.:
de offic. van gezondh. van de 1ste klasse P. Frey, van de 9de
afd. inf., en de offic. van gezondh. van de 2de klasse P. J.
Aldenraht, van de 14de afd. inf. Bij de 5de afd. inf.: de
offic. van gezondh. van de 2de klasse L. C. A. von Gebauer,
van de 2de afd. inf. Bij de 7de afd. inf.: de officier van ge-
zondh. van de 2de klasse D. van Pelt, van de 10de afd. inf.
Bij de 14de afd. inf.: de offic. van gezondh. van de 2de klasse
G. B. Cornelisse, van het bat. vrijw. art. Bij het bat. trans-
portrein: de tijd. offic. van gezondh. van de 2de klasse J. W.
Christan, van de 5de afd. inf. Bij het bat. vrijw. art.: de
tijd. offic. van gezondh. van de 2de klasse C. N. van Enspeijk
Kleijnhoff, van de 7de afd. inf. Bij de garnizoen- en hospi-
taal-dienst te Alkmaar: de offic. van gezondh. van de 3de
klasse J. Roos, van de garniz.- en hosp.-dienst op de forten
Lillo en Liefkenshoek. Bij de garn.- en hosp.-dienst op de
forten Lillo en Liefkenshoek: de tijd. offic. van gezondh. van
de 3de klasse F. J. van Douwe, van de 9de afd. inf. Bij het
1ste bat. veld-art.: de 2de luits. F. G. Riesz, van het 3de bat.
art. nat. mil., en K. H. van Diepenbrugge, van het 4de idem.
Bij het 3de bat. veld-art.: de kap. J. M. Engelberts, van het
bat. vrijw. art., en de 2de luits. E. R. van der Wijck, van
het 4de bat. art. nat. mil., en J. G. Bouwens, van het 3de
idem. Bij het 3de bat. art. nat. mil.: de 2de kap. R. F.
Verschoor van Nisse, van den staf der art. Bij het 4de bat.
art. nat. mil.: de 2de luit. A. J. R. Kempe, van het 6de bat.
art. nat. mil. Bij het bat. art.-schutt.: de 2de kaps. W. H.
Doorman en J. F. Klereq, beide van den staf der art. Bij
de afd. kur. n^o. 1: de 1ste luit. J. E. Vertholen, van de afd.
kur. n^o. 3. Bij de afd. kur. n^o. 9: de 1ste luit. P. J. Heij-
blom, van de afd. kur. n^o. 3. Bij het reg. ligte drag. n^o. 4:
tot komm. van het depôt: de maj. N. S. Rambonnet, van het
reg. Bij het reg. lanciers n^o. 10: tot komm. van het depôt:
de maj. J. B. de Bellefroid, van het reg. Bij de 14de afd.
inf.: bij het depôt: de 1ste luit.-adj. D. J. G. Vrijdag, van het
bat., en de 1ste luit. G. M. A. B. Hagedoorn, van het res-
bat.; bij het 2de bat.: de 1ste luit.-adj. L. van Gorkum, van
het depôt, allen van de afd. Bij het wapen der art. in Oost-
Indië: de 2de luit. G. W. Fredzess, van het 3de bat. veld-
art. Bij de 9de afd. inf.: de 1ste luit. afd.-adj. Letter, thans
de functiën van tijd. adj. in het 4de district van Zeeland
waarnemende. Bij het algemeen depôt der landmagt: bij de
2de divisie: de 2de luit.-kwartierm. B. van Rijswijk, van de
1ste divisie van gemeld depôt. Tot tijd. adj. in het 4de district
van Zeeland: de 2de luit. W. A. Carré, van de 9de afd. inf.
Bij het 3de bat. veld-art.: de 2de kap. Simmers Hogerwaard,
thans het bevelvoerende over de art. in het 5de district van
Zeeland, en de 2de kap. Usener, van den staf der art., naar
voorn. dist. om het bevel over de art. aldaar uit te oefenen.

EERVOEL ONTSLAGEN.

De 2de luit.-honorair W. F. Scholten van Gansoijen, toe-

gevoegd als ordonnance officier aan den staf van de 2de brig-
der 1ste div. inf. De 1ste luit. E. L. baron van Voorst tot
Voorst, van het reg. lanc. De 2de luit.-hon. G. van Schweit-
zer, van het reg. ligte dragonders n°. 4. De 2de luit. N. G.
Roijaards, van de 1ste afd. Noord-Hollandsche schutt. De 1ste
luit.-adj. L. A. C. de Bock, van de 9de afd. inf., uit de be-
trekking van 1sten luit.-adj. fungerend kap.-adj. bij de 2de afd.
Noord-Hollandsche schutt.

TITULAIRE RANG VERLEEND.
Die van luit.-kol. aan den gepensioneerden kap. met den
titulairen rang van maj. A. Balneavis.

NON-ACTIVITEITS-TRACTEMENT VERLEEND, AAN:
De kaps. L. Maas, van de 9de afd. inf. en W. F. van Spengler,
van de 7de afd. inf. Den 1sten luit., met rang van kap. G.
A. Christiaans, van de garniz.-tr. te Brielle. Den offic. van
gezondh. van de 2de kl. P. G. Bergrath, van de 14de afd. inf.

NAAMLIJST DER KADETTEN

VOOR DE

VERSCHILLENDE WAPENKORPSEN

BIJ DE

Koninklijke Militaire Akademie.

I^{ste} STUDIE-JAAR.

Voor het wapen der Infanterie hier te lande.

F. H. G. H. Enderlein, P. D. Cats, A. F. C. G. Everts,
J. de Kruijff, G. H. van Haeften, J. W. L. van Boetzelaar,
C. M. H. Pel, H. W. O. F. Bos, E. C. F. A. Gall, H. Noot,
J. Schuurman, J. H. G. Plato, C. F. Koch, F. A. P. E.
Bruyns, W. F. Eymael, E. W. Meijer, F. J. T. Franck,
J. Schraever.

Infanterie voor de Oost-Indië.

J. A. B. J. Latour, M. J. van Thienen, D. J. Uhlenbeck,
F. H. de Val, W. A. van Rees.

Voor het wapen der Kavallerie hier te lande.

K. van der Lelij, H. W. A. Sandberg, W. J. A. Storm
de Grave, H. A. Wijnaendts, de page W. F. baron van der
Capellen, de page baron van Aerssen Beijeren van Voshol.

Kavallerie voor de Oost-Indië.

F. S. Manden, J. A. van Bijlandt, G. J. H. B. Schreuder,
L. A. Abbink.

Voor het wapen der Artillerie hier te lande.

H. E. W. Rodi de Loo, A. L. Buhlman, G. J. van Trojen,
J. J. Collard, H. J. van Bemmelen, M. L. V. Girard de Mie-
let van Coehoorn, S. Speelman, J. H. Kretzer, H. J. M.
Dedel, de page J. H. baron van Mulert, de page W. grave
van Limburg Stirum, G. J. E. M. Abel.

Artillerie voor de Oost-Indië.

J. A. Lette, N. G. van Alphen de Veer, L. Kolff, H. K. E.
van Clermont, P. H. Koster, J. L. Lindwurm, J. L. Moerman,
J. T. van Bloemen Waanders.

Voor het wapen der Genie.

D. G. Hora Siccama, H. J. Enderlein, F. V. Klijnsma.

Genie voor de Oost-Indië.

F. van Lelijveld, K. C. A. van Hogendorp, G. M. A. Hooff.

Voor den Waterstaat.

J. R. T. Ortt, P. J. H. Haijward.

II^{de} STUDIE-JAAR.

Voor het wapen der Infanterie }
" " " " Kavallerie } geene.
" " " " Artillerie }

Voor het wapen der Genie hier te lande.

A. Nolthenius, W. F. Heshuijzen, J. A. W. D. van Hasselt.

Voor het wapen der Mineurs en Sappeurs.

H. L. de Wijs, H. van Assendelft de Coningh, L. M. van
der Goes.

Voor den Waterstaat, geene.

III^{de} STUDIE-JAAR.

Voor het wapen der Infanterie }
" " " " Kavallerie } geene.
" " " " Artillerie }

Voor het wapen der Genie hier te lande.

H. Kretzer, W. C. B. van de Polder, W. W. van Door-
nainck.

Genie voor de Oost-Indië.

F. L. Maurenbrecher, O. H. Sandick, W. Merkes.

Voor de Mineurs en Sappeurs }
" den Waterstaat } geene.

IV^{de} STUDIE-JAAR.

Voor het wapen der Infanterie }
" " " " Kavallerie } geene.
" " " " Artillerie }

Voor het wapen der Genie hier te lande.

G. Kuijper, J. P. de Bordes, D. J. Jordens, W. F. G. L.
van Hooff, H. J. J. Haesenbroeck.

Voor de Mineurs en Sappeurs }
" den Waterstaat } geene.